

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

**Yâkût el-Musta'sımî'nin Eserlerinden
Ed'iyetü'l-Eyyâmi's-Seb'a'nın Chester Beatty ve
Süleymaniye Kütüphanesi Nüshaları**

*Chester Beatty and Suleymaniye Library Copies of Ad'iyat al-
Ayyâm al-Sab'a From the Works of Yâqût al-Musta'sımî*

Asiye Altan

Dr , İslam Tarihi ve Sanatları
PhD., Islamic History and Arts
Sivas/Türkiye

asiyealtan58@gmail.com

orcid.org/ 0000-0003-3002-1016

Geliş Tarihi: 17.03.2025
Kabul Tarihi: 14.06.2025
Yayın Tarihi: 30.06.2025

Date of Submission: 17.03.2025
Date of Acceptance: 14.06.2025
Date of Publication: 30.06.2025

Değerlendirme: Bu makalenin ön incelemesi bir iç hakem (editörler – yayın kurulu üyeleri) içerik incelemesi ise en az iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi.

Peer-Review: Single anonymized - One Internal (Editorial board members) and at least Double anonymized - Two External Double-blind Peer Review

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while conducting and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Benzerlik Taraması: Benzerlik taraması yapılarak intihal içermediği teyit edildi.

Plagiarism Check: It was confirmed that it did not contain plagiarism by similarity scanning.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Funding: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Atıf/Cite As: Altan, Asiye. "Yâkût el-Musta'sımî'nin Eserlerinden Ed'iyetü'l-Eyyâmi's-Seb'a'nın Chester Beatty ve Süleymaniye Kütüphanesi Nüshaları". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 68 (2025): s. 253-287

DOI: 10.15370/maruifd.1659301

Yâkût el-Musta'sımî'nin Eserlerinden *Ed'iyetü'l-Eyyâmi's-Seb'a*'nın Chester Beatty ve Süleymaniye Kütüphanesi Nüshaları

Chester Beatty and Süleymaniye Library Copies of *Ad'iyat al-Ayyâm al-Sab'a* From the Works of Yâqût al-Musta'sımî

Öz: Hat sanatı tarihinin en önemli hattatlarından olan Yâkût el-Musta'sımî'nin pek çok eseri günümüze kadar ulaşmıştır. Bu eserler arasında mushaflar, ayet ve hadis muhtevalı kıt'alar, hikmetli sözler içeren risaleler, şiir ve dua mecmuaları ile küçük divânlar vardır. *Ed'iyetü'l-eyyâmi's-seb'a* olarak isimlendirilen eser türü de haftanın yedi gününde okunması tavsiye edilen dua ve zikir içerikli tasavvufi metinlerden oluşmaktadır. Makale, Yâkût el-Musta'sımî'ye atfedilen Chester Beatty Kütüphanesi Ar. 4237 ve Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya/2765 envanter numaralı *Ed'iyetü'l-eyyâmi's-seb'a* isimli eserler özelinde bu tür hakkında bilgi içermektedir. Mezkûr eserlerin hat sanatı açısından tanıtılması, üsluplarının belirlenmesi ve Yâkût el-Musta'sımî'ye aidiyet probleminin ele alınması çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Araştırmamızın problemi ise yine bu iki eserin üslup özellikleri ve Yâkût üslubu ile uyumlu olup olmadıklarıdır. Eserlerin görsellerinin temini aşamasından sonra öncelikle el yazmalarının fiziksel özelliklerine kısaca değinilmiştir. Cilt özellikleri ve tezyinî unsurlar araştırma kapsamı dışında olduğu için detaylandırılmamıştır. Ardından eserlerin kitâbetinde tercih edilen reyhânî, nesih ve sülüs hat üslupları belirlenmiştir. Öncelikle yazı üslubunun Yâkût üslubüne uygun olup olmadığına bakılmıştır. Daha sonra Yâkût'a atfedilen pek çok eser takliden yazıldığından araştırmaya konu olan eserler ile Yâkût el-Musta'sımî'ye ait olduğu düşünülen bazı el yazmalarının ketebe kaydı ve üslup özellikleri mukayese edilmiştir. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya/2765 envanter numaralı eser, bir notla Mübârekşâh b. Kutb'a da atfedildiği için iki yönlü incelenmiştir. Araştırma neticesinde her iki eserin kitâbetinin de Yâkût mektebini işaret ettiği görülmüştür. Satır nizamı, sayfa kompozisyonu ve harf bünyeleri genel olarak Yâkût üslubu ile uyumludur. Fakat Yâkût'a atfedilen ve orijinallğine sıcak bakılan eserlerin kitâbetiyle üslup birliği yoktur. Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya/2765 envanter numaralı eserin de Mübârekşâh b. Kutb'a atfı ile ilgili üslup özellikleri üzerinden bazı çelişkiler tespit edilmiştir. Literatürde, Yâkût el-Musta'sımî'nin eserleri özelinde konuyla ilgili çalışmaya rastlanmayışı makalenin orijinallği açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk-İslam Sanatları Tarihi, Yâkût el-Musta'sımî, Yedi Gün Duaları, Hüsn-i Hat, Üslup.

Abstract: Many works of Yâqût al-Musta'sımî, one of the most important calligraphers in the history of calligraphy, have survived to the present day. Among these works are Qurâns, verses containing verses and hadiths, treatises containing wise words, collections of poems and prayers, and small *diwâns*. The type of work called *Ad'iyat al-ayyâm al-sab'a* consists of Sufi texts containing prayers and dhikr recommended to be recited seven days a week. Although these prayers are attributed to the Ahl al-Bayt, there is no such narration in the famous hadith books. The text mainly consists of supplications accompanied by verses, hadiths, expressions of praise for Allah, salawât, thanks, and repentance sentences preferred by scholars and Sufis.

The article includes information about this genre, specifically the works named *Ad'ıyat al-ayyâm al-sab'a*, inventory numbered Ar.4237 in Chester Beatty Library and 2765 in Süleymaniye Library Hagia Sophia, attributed to Yâqût al-Musta'sımî. The study aims to introduce the aforementioned works in terms of calligraphy, to determine their styles, and to address the problem of their affiliation to Yâqût al-Musta'sımî. The problem of the research is again the stylistic features of these two works and whether they are compatible with the Yâqût style. After providing the works' visuals, the manuscripts' physical features are briefly mentioned. Since the binding features and decorative elements are outside the scope of the research, they are not detailed. Later, the *rayhan*, *naskh*, and *thuluth* script styles preferred in the writings of both works were discussed in terms of syllabus, bowled, bowled, and cubed letters, vowels, and line order. First, it was examined whether the writing style used the Yâqût method. Then, since many works attributed to Yâqût were written in imitation, the works under study were compared with the colophon record and style features of some manuscripts thought to belong to Yâqût al-Musta'sımî. The work with the inventory number Chester Beatty Library/Ar.4237 was written with a wider-mouthed pen than the *rayhan* script, so it was compared with two works with both *rayhan* and *muhaqqaq* scripts. In addition, since Yâqût authorized his students to sign in his name, the work was compared with two works with light *muhaqqaq* script attributed to his two famous students, Mubarakshah b. Suyufi and Abdallah al-Kamili. The fact that the *kataba* record of the work numbered Hagia Sophia/2765 of the Süleymaniye Library, which was written in alternating *naskh* and *thuluth* script, was added later and that the writing style of the colophon indicates Ottoman *thuluth*, necessitated a cautious approach to the work's attribution to Yâqût al-Musta'sımî. However, the work numbered Hagia Sophia/2765 of the Süleymaniye Library inventory was examined in two ways because it was also attributed to Mubarakshah b. Qutb with a note. In this context, the stylistic features of the two works, which included sections attributed to Mubarakshah b. Qutb, was examined. As a result, some contradictions were revealed in the attribution of the work to the aforementioned calligrapher.

As a result, the inscriptions of both works indicate the Yâqût school. The line order, page composition, letter structures, vowel points, and decorative elements are compatible with the Yâqût style. However, there is no unity of style in the inscriptions of the works attributed to Yâqût al-Musta'sımî, whose originality is favorably considered. Therefore, the affiliation of the works to Yâqût was approached with caution, because many works written by the calligraphers of the period, both during the Timurids and in the following centuries, were signed in the name of Yâqût al-Musta'sımî and her famous students. Of course, to reach such a conclusion about these works, they should be examined by a team of experts in different fields. This is because to reach a conclusion about the originality of the works, the periodic consistency of the illumination, paper, and ink properties should also be taken into consideration, in addition to the writing style.

There are master's and doctoral theses in literature, specifically in the works of Yâqût al-Musta'sımî. However, the fact that only the work's physical properties, numbered Süleymaniye Library Hagia Sophia/2765 inventory, were mentioned regarding the works subject to the research is important regarding the article's originality.

Keywords: History of Turkish-Islamic Arts, Yâqût al-Musta'sımî, Seven Days Prayers, Islamic Calligraphy, Style.

Giriş

Hüsn-i hattın son reisi olarak da isimlendirilen Yâkût el-Musta'sımî (ö. 657/1298), Ak-lâm-ı Sitte'nin gelişiminde önemli rolü olan üçüncü büyük hat ustasıdır. Bağdat'ta vefat eden Yâkût, Abbâsî Devleti'nin son halifesi Musta'sım-Billâh'ın (1242-1258) kölesi ve en iyi öğrencisi olmasından dolayı Musta'sım nisbesini almıştır. Halife, Yâkût'a çok kapsamlı ve disiplinli bir eğitim aldırılmıştır. Yazıyı Abdülmü'min Safiyüddin el-Urmevî (ö. 693/1294) ve Abdullah b. Habîb'ten (ö. 683/1284) meşk eden Yâkût, hüsn-i hatta ilerledikten sonra seleflerinin yazılarını da incelemiş ve ardından kendi üslubunu oluşturmıştır.¹ Cemâled-dîn lakaplı Yâkût el-Musta'sımî², İbn Mukle (ö. 328/940) ve İbnü'l-Bevvâb'ın (ö. 413/1022) yazım kaidelerine bağlı kalmış ve İbnü'l-Bevvâb'ın üslubuna zarafet katmıştır. Özellikle muhakkak ve reyhânî yazıyı ileri bir seviyeye taşımıştır.³ Yâkût, yazı üslubunun İslam dünyasında benimsenip, örnek alınmasıyla da "Kıbletü'l-küttâb", yani yazıcıların kıblesi olarak şöhret bulmuştur.⁴

Yâkût el-Musta'sımî'nin pek çok eseri günümüze kadar ulaşmıştır. Öyle ki, yurt içi ve yurt dışı kütüphane ve müzelerde kendisine fazla sayıda Kur'ân-ı Kerîm atfedilmesinden dolayı Yâkût, hat sanatı tarihine, en çok mushaf yazan hattat olarak geçmiştir.⁵ Kur'an dışında hüsn-i hatla yazdığı eserler; küçük hadis ve dua mecmuaları, şiir mecmuaları, kıt'alar, kısa küçük divânlar, kendi yazdığı risale şeklinde manzum ve mensur sözleri ihtiva eden eserler ve benzeri metinlerdir.⁶ Fakat mushaflar dahil olmak üzere Yâkût'a atfedilen pek çok eserin takliden yazılmış olma ihtimali yüksektir.

Makaleye konu olan ve Yâkût'a atfedilen *Ed'iyetü'l-eyyâmi's-seb'a* başlıklı eserler, haf-tanın yedi gününde okunacak dua ve zikirleri içeren tasavvufî metinlerden oluşmaktadır. Literatürde Yâkût el-Musta'sımî'nin intisap ettiği herhangi bir tarikattan bahsedilmemektedir. Yâkût'a atfedilen pek çok eserin ketebe kaydında da böyle bir bilgi yoktur. Fakat bir tarikata mensup olmadan da dua içerikli eser vermek mümkündür.

Yâkût'a atfedilen *Ed'iyetü'l-eyyâmi's-seb'a* başlıklı beş eser tespit edilmiştir. Bunlar 681/1282⁷ yılına ait Mâlik/5930⁸, 682/1283 yılına ait Süleymaniye Kütüphanesi Ayasof-

1 M. Nuri Uygun, "Safiyüddin el-Urmevî", *DİA*, 35: 479; Selâhüddîn Müneccid, *Yâkût el-Musta'sımî*, 21-22.

2 Müneccid, *Yâkût el-Musta'sımî*, 10.

3 Nihad M. Çetin, "Yâkût Musta'sımî", 354.

4 Süleyman Sadeddîn Müstakimzâde, *Tuhfe-i hattâtîn*, 575."

5 Muhittin Serin, *Hat Sanatı Tarihi Ekoller ve Takipçileri*, 2:130-33.

6 Çetin, "Yâkût Musta'sımî", 354.

7 Hicri tarihlerin miladi tarihe çevrilmesinde Türk Tarih Kurumu tarih çevirme kılavuzu esas alınmıştır. Bk. "Tarih Çevirme Kılavuzu", Türk Tarih Kurumu, <https://ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/> (15.02.2025)

8 Nourane Ben Azzouna, *Aux Origines du Classicisme*, 58.

ya/2765⁹, 682/1284 yılına ait Chester Beatty Kütüphanesi (CBL)/Ar.4237¹⁰ ve 693/1294 yılına ait İran Gülistan Sarayı/202¹¹ envanter numaralı eserlerdir. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi'nde 892/1487 yılında istinsah edilen, Reisülküttab/01178-002 envanter numaralı eser de *Ed'iyetü'l-eyyâmî's-seb'a* olarak isimlendirilmiştir ve müellifi Yâkût b. Abdullah el-Musta'sımî, müstensihî Muhammed b. Abdurrahman (ö. ?) olarak verilmiştir.¹² Fakat eserin sadece 28b-31a sayfalarında haftanın yedi gününde okunması tavsiye edilen dua metinleri vardır. Ayrıca bu el yazması, Ebû Yahyâ Zekerîyya el-Ensârî'nin (ö. 926/1520) *el-Edvâü'l-behîce fî ibrâzi dekâ'iki'l-münferice* adlı eseridir. Dolayısıyla bu yazma, çalışma kapsamında değildir. Makale, ilgili kurumlarla iletişim ve elektronik posta kanalıyla içeriğine ulaşılan Chester Beatty Ktp. (CBL)/Ar.4237 ve Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserlerle sınırlandırılmıştır.

Makalenin amacı, Yâkût el-Musta'sımî'ye atfedilen Chester Beatty Ktp./Ar.4237 ile Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı *Ed'iyetü'l-eyyâmî's-seb'a* adlı eserler özelinde bu tür hakkında kısaca bilgi vermek, eserleri hat sanatı açısından tanıtmak ve yazı üsluplarını belirlemektir. Ayrıca mezkûr eserlerin yazı üslubu ve ketebe kayıtları üzerinden Yâkût el-Musta'sımî'ye aidiyet problemini ele almaktır. Cilt ve tezyinî özellikler çalışma kapsamında olmadığı için kısaca değinilmiştir. Araştırmanın problemini, "*Ed'iyetü'l-eyyâmî's-seb'a* adlı bu iki eserin hat sanatı bakımından üslup özellikleri Yâkût el-Musta'sımî'nin üslubuyla uyumlu mudur?" sorusu oluşturmaktadır. Çalışmaya konu olan eserler belirlendikten sonra muhafaza edildikleri kurumlar ile iletişime geçilmiş ve eserlerin dijital görselleri temin edilmiştir. Daha sonra el yazmaları hem genel özellikler hem de hüsn-i hat sanatı açısından tanıtılmıştır. İki eserin kitâbetinde tercih edilen reyhânî, nesih ve sülûs yazı üslupları müfredât, çanaklı, kâseli ve küplü harfler, harekeler ve satır nizamı üzerinden ele alınmıştır. Nihayetinde eserlerin Yâkût'a aidiyeti sorgulanmıştır. Ayrıca bu yazmaların kitâbeti, farklı eserlerle de mukayese edilerek tespit ettiğimiz hususlar teyit edilmiştir.

Literatürde Yâkût el-Musta'sımî'nin *Ed'iyetü'l-eyyâmî's-seb'a* adlı eserleri ile ilgili müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Asiye Altan'ın hazırlamış olduğu *Yâkût el-Musta'sımî ve Altı Öğrencisinde (Esâtize-i Seb'a'da) Mushaf Kitâbeti* adlı doktora tezi, Yâkût'a atfedilen Mushaflar ve diğer Kur'ân yazmaları üzerinedir. Nourane Ben Azzouna'nın *Aux Origines du Classicisme : Calligraphes et Bibliophiles au Temps des Dynasties Mongoles (les Ilkhanides*

9 Yâkût el-Musta'sımî, Ebu'l-Mecd Cemâleddin Yâkût b. Abdullah el-Musta'sımî, "Ed'iyetü'l-eyyâmî's-seb'a" 1a-18a.

10 "Prayers for the week (Ad'iyat al-ayyâm al-sab'a)", Chester Beatty Online Collections, https://viewer.cbl.ie/viewer/image/Ar_4237/9/LOG_0000/ (10.09. 2024).

11 Azzouna, *Aux Origines du Classicisme*, 58; Beyanî, *Ahval-i âsâr-ı hoşnüvisan: Ba numûnehâ-yı ez hutût-i hûneş*, 220.

12 "Yâkût el-Musta'sımî, Ebu'l-Mecd Cemâleddin Yâkût b. Abdullah el-Musta'sımî. Ed'iyetü'l-Eyyâmî's-Seb'a 892", Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/324208> (17.09.2024).

et Les Djalajirides 656-814/1258-1411) isimli kitaplaştırılmış doktora tezinde, çalışmaya konu olan Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserin sadece ketebe kaydı değerlendirilmiştir. M. Efdaluddin Kılıç'ın *Yâkût el-Musta'sımî'nin İstanbul Müze ve Kütüphanelerindeki Eserleri* adlı yüksek lisans tezinde Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserin sadece fiziksel özelliklerinden bahsedilmiş, hüsn-i hat sanatı açısından değerlendirmesi yapılmamıştır. Emine Kırkan'ın *Hattat Yâkût el-Musta'sımî, Ekolü ve Hat Sanatındaki Önemi* adlı yüksek lisans tezinde ise eserler genel olarak tanıtılmıştır. H. Sevde Hancı'nın hazırlamış olduğu *Türkiye Müzelerinde Bulunan Yâkût el-Musta'sımî'ye Ait Mushafların Hat Sanatı Açısından İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezi de mushaflar üzerinedir.¹³ Dolayısıyla makalenin konusu, orijinallliği ile önem arz etmektedir.

1. Ed'iyetü'l-Eyyâmi's-Seb'a

Ed'iyetü'l-eyyâmi's-seb'a ya da *Ed'iyetü'l-usbû'yye*, yedi gün boyunca okunacak dualar ya da haftalık dualar anlamındadır. Dua, Allah'a yalvarma, niyaz, birini çağırma demektir¹⁴ ve kulun Allah'ın büyüklüğünü, yüceliğini idrak edip aciz bir varlık olduğunu kabul etmesi ve isteklerini Allah'a iletmesidir. Dua ayrıca Allah ile kul arasında bir diyalogdur. Dolayısıyla bu diyalogla insan, taleplerini Rabbine sunma ve kâmil bir insan olma yolunda Allah ile samimi bir iletişim imkânı elde etmiş olur.¹⁵

Kur'ân-ı Kerîm'de 200'e yakın ayet dua içeriklidir. Yüce Allah "(Ey Muhammed) De ki; Eğer duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin"¹⁶ diyerek kendi nezdinde duanın ne kadar ehemmiyetli olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte Kur'ân'da peygamberlerin, salih kulların ve bazı kavimlerin makbul niyaz örnekleriyle nasıl dua etmemiz gerektiği belirtilmiştir. Kur'ân'da pek çok peygamberin duasına yer verilmişken Hz. Muhammed'in niyazlarından bahsedilmemiştir. Fakat Kur'ân-ı Kerîm'de geçen dualardan sonra en makbul olanlar, Hz. Peygamber'in dualarıdır. Bu nedenle Müslümanlar, Hz. Peygamber'in dualarını hem mealen hem de lafız olarak tekrar etmektedir. Onun seçtiği kelimelerde bereket ve feyz olduğu düşüncesi de Allah'a taleplerin bu şekilde iletilmesinin nedenlerindendir. Sonraki devirlerde Hz. Muhammed'in, ailesinin ve ashabının dualarına, alimler ile mutasavvıfların duaları da eklenmiştir ve böylelikle dua edebiyatı ve dua kitapları ortaya çıkmıştır.¹⁷

13 Asiye Altan, "Yâkût el-Musta'sımî ve Altı Öğrencisinde (Esâtize-i Seb'a'da) Mushaf Kitâbeti" (doktora tezi); Azzouna, *Aux Origines du Classicisme*, 637; M. Efdaluddin Kılıç, "Yâkût el-Musta'sımî'nin İstanbul Müze ve Kütüphanelerindeki Eserleri", (yüksek lisans tezi) 43; Emine Kırkan, "Hattat Yâkût el-Musta'sımî, Ekolü ve Hat Sanatındaki Önemi", (yüksek lisans tezi) 148,173; H. Sevde Hancı, "Türkiye Müzelerinde Bulunan Yâkût el-Musta'sımî'ye Ait Mushafların Hat Sanatı Açısından İncelenmesi".(yüksek lisans tezi)

14 Ferit Devellioğlu, "Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat", 190.

15 Osman Cilacı, "Dua", *DİA*, 9:529.

16 *Kur'ân-ı Kerîm Meâlî*, el-Furkan 25/2.

17 Meliha Yıldırım Sarıkaya, "Halk Dilinde Dua Mecmûası: Bilâl Nûrî Münâcâtı", 116-17. İçeriği ve adabı Kur'ân ve sünnete göre belirlenen, tesirli dualar muhtevalı literatürde en eski müstakil eser, Muhammed

Hız. Peygamber, haftanın her bir gününde okunması makbul surelerden ya da kılınması müstehap namazlardan bahsetmiştir.¹⁸ Ayrıca sabah ve akşam okunmasını tavsiye ettiği dualar da vardır. Fakat sahih hadis kitaplarında, evden giriş-çıkış, oturma-kalkma, sefer, savaş, uyku öncesi, üzüntü hali gibi neredeyse her eylememizle ilgili dua içerikli hadis¹⁹ olmasına rağmen yedi güne özel niyaz örneği yoktur. Sadece cuma gününde duanın kabul edileceği özel bir saatten bahsedilmiştir.²⁰

5/11. yüzyıldan itibaren tarikatların oluşmasıyla ayet ve hadislerde geçen dualara, şeyhlerin müritlerine tavsiye ettiği dua ve zikirler eklenmiştir. Böylelikle evrâd ve ahzâp olarak adlandırılan kitap türleri ortaya çıkmıştır. Bu türe örnek olan ve haftanın yedi gününde okunacak duaları da içeren eserlerin en önemlileri arasında Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî'nin (ö. 870/1465) *Delâilü'l-hayrât*, Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî'nin (ö. 1311/1894) *Mecmûatü'l-ahzâb* vardır. Bediüzzaman Said Nursî (ö. 1960) *Mecmûatü'l-ahzâb* içindeki en faziletli duaları, *Hizbü'l-hakâik* (Büyük Cevşen) adlı eserde toplamıştır. Tanınmış Hanefî fakihî Molla Aliyyü'l-Kârî'nin de (ö. 1014/1605) haftanın her gününe özel duaları içeren meşhur eseri *el-Hizbu'l-â'zam*'dır.²¹

Ed'iyet'ül-eyyâmî's-seb'a ya da *Ed'iyet'ül-usbû'yye* adıyla meşhur tasavvufî eserler, aynı dualardan oluşmamaktadır. Her ne kadar eserlerde benzer zikirler ve niyazlar yer alsa da, dua metnini çoğunlukla alim ve mutasavvıfların tercihi belirlemiştir. Nitekim Cezûlî'ye ait *Delâil'ül-hayrât* ve Gümüşhânevî'nin *Mecmûatü'l-ahzâb* eserlerinde yer alan haftalık vird ve dualar,²² birbirinin aynı olmadığı gibi makaleye konu olan eserler ile de farklıdır. Yine Ahmed Karahisârî'ye (ö. 963/1556) atfedilen aynı adlı Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya/2766 envanter numaralı eserde, Hız. Ali'nin (ö. 40/661) rivayet ettiği dualar esas alınmıştır. Eserin 1a sayfasında Hız. Ali'den, bu duaları tertip üzere okuyanın ömrünün uzun, nimetlerinin bereketli olacağına dair bir rivayet. Karahisârî'den sonraki yıllarda da yazılan bazı eserlerde aynı rivayetin esas alındığı görülmektedir.²³ Fakat Hız.

b. Fudayl b. Gazvân ed-Dabbî'nin (ö. 195/811) *Kitabu'd-dua* adlı eseridir. "Amelü'l-yevm ve'l-leyle" adlı kitap türü de Hız. Peygamber'in günlük eylemler ile ilgili dualarını içermektedir. Dua konulu 1141 hadis içeren Hâfız Nesâî'nin (ö. 303/915) aynı adlı eseri ise bu eserlerin en meşhurlarındandır. Geniş bilgi için bk. Mahmut Yücer, "Eyüp'de Medfun Ebûsuûd Efendi'nin Duâ Mecmûası", 467-68.

18 Gazâlî, *İhyâu 'ulûmî'd-dîn*, 1:509-49.

19 İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, 7:15-104.

20 Mehmet Sofuoğlu, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, 2:895.

21 Ahmet Özel, "Ali el-Kârî", 404.

22 Muhammed b. Abdurrahman Cezûlî, *Delâilü'l-hayrat*, 50-154; Muhyiddin Arabî-Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb*, 1:40-61.

23 el-Arabî ve Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb*: Şazeli, 3:244-50. Örneğin tarihinin ve hattatının bilinmediği Süleymaniye Ktp. Laleli/1517 numaralı *Ed'iyetü'l-eyyâmî's-seb'a* adlı eserde Yâkût'a atfedilen dualar esas alınmışken Muhammed Ali el-Amâsî'ye (ö. ??) ait Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya/2764 envanter numaralı eser ile 1126/1714 tarihli Muhammed Hüseyin el-Kazerunî'ye (öl. ?) ait Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Arabî/297.73 envanter numaralı eser, Karahisârî'nin eserindeki duaları içermektedir. Karahisârî'nin eserinde haftanın ilk günü cuma olarak alınmıştır. el-Kazerunî'nin eseri ise

Ali'ye atfedilen bu rivayete meşhur hadis kitaplarında rastlanmamıştır. Gümüşahanevî, bu hadise *Mecmûatü'l-ahzâb* adlı eserinde yer vermiştir.²⁴

Çalışmaya konu olan iki eserin metni aynıdır. CBL/Ar.4237 envanter numaralı eserin içerik tahliline göre tahmîd, temcîd, tazim, takdis ve tevekkül ifadeleri neredeyse haftanın her gününe ait dualarda vardır. Bununla birlikte ayet, kelime-i şehâdet (vr.16b, 25b, 29b) salavat (31a, 32a), zikir ve dua içerikli hadis (vr. 7a, 16a, 20a)²⁵, tesbihât (vr. 7b), Allah'ın isim ve sıfatları ile yakarış örneği (30b), rızık, istiğfar duası (vr. 12b, 17b), peygamber dualarından örnekler (vr.6b)²⁶ ve cevşen olarak isimlendirilen eserden bölümler de (vr. 18a, 21a, 21b, 28b) metnin içeriğinde dikkat çekmektedir.²⁷

Eser, pazar günü duası ile başlamaktadır. Bu günün dua metnine, Allah'ın dualarımıza icabeti istendikten sonra hem pazar hem de diğer günlerin başlangıcının salâh, ortasının felâh, sonunun necât olması şeklinde niyaz cümleleri ile giriş yapılmıştır. Pazartesi duası, kulun acziyetini itiraf ve tâzim ifadeleri ile başlamaktadır. Allah'a talepler sunulurken Tevbe Suresi 129. ayet²⁸ ile bir zikir hadisine de yer verilmiştir. Salı günü duası, Rûm Suresi 17-19. ayetlerle²⁹ başlamaktadır. İçerisinde ism-i a'zam duası, zikir hadisleri ve Kasas Suresi 88. ayet de³⁰ vardır. Çarşamba ve perşembe günü duaları ise bir zikir hadisile

pazar duası ile başlamaktadır. Dolayısıyla cuma duası, pazar günü duası olarak verilmiştir. Bu durum dua başlıklarının eserin tamiri esnasında yeniden yazılmasıyla alakalı olabilir. Dolayısıyla eserin bu açıdan incelenmesi önem arz eder. Bk. "Ed'iyetü'l-Eyyâmî's-Seb'a Ayasofya/2766", Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/203154> (10.02.2025); "Ed'iyetü'l-Eyyâmî's-Seb'a Laleli/1517", Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/299369> (10.02.2025); "Emîru'l-Mü'mînîn, Ebû Tûrâb Ali b. Ebû Tâlib b. Abdumuttalib el-Hâşimî. el-Ed'iyetü'l-Usbû'yye. 1126", Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/149167> (10.02. 2025).

24 el-Arabî ve Gümüşhânevî, 3:244.

25 Dua metninde geçen hadisler bazen içerik olarak alınmış ve yeni bir metin oluşturulmuştur. Pazartesi duası vr.7a Bk. "Ahmed Ziyâuddîn Gümüşhânevî435/9", Ramuz el-Hadis, <https://www.serifbuhari.com/files/RamuzEl-ehadis-AhmedZiyaaddinGumushanevi.pdf> (15.02.2025). Perşembe duası vr. 20a Bk. "Nesâî, Sünen-i Nesâî, İftitâh 32/2147" Hadis Veri Tabanı, <https://www.hadisveritabani.info/> (20.02.2025) ve 22a sayfasında geçen zikir hadisleri Bk. "Müslim, Sahîh-i Müslim, Salâtu'l-müsâfirîn ve Kasruhâ 1799/302" Hadis Veri Tabanı, <https://www.hadisveritabani.info/> (20.02. 2025). Dua metnindeki hadislerden bir kısmıdır.

26 Hz. İsa'nın duası içerik olarak alınmıştır. Bk. Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, 7:616.

27 Verilen varak numaraları CBL/4237 envanter numaralı eserdendir. Verilen sayfalarda dua ve zikir örnekleri vardır. Dolayısıyla eserin tamamını içermemektedir.

28 "(Ey Muhammed!) Eğer yüz çevirirlerse de ki: Allah bana yeter. O'ndan başka ilâh yoktur. Ben sadece O'na tevekkül ettim. O yüce Arş'ın sahibidir." et-Tevbe 9/129.

29 "O halde akşama erdiğinizde ve sabaha kavuştuğunuzda Allah'ı tespih edin! Göklerde ve yerde bütün hamdler yalnız Allah'a mahsustur. Gündüzün sonunda ve öğle vaktine girdiğiniz zaman da Allah'ı tespih edin. O ölüden diriye, diriden de ölüyü çıkarır. Ölümünden sonra da yeryüzünü diriltir. İşte siz de mezarlarınızdan böyle (diriltip) çıkarılacaksınız." er-Rûm 30/17-19.

30 "Allah ile beraber başka bir ilaha ibadet etme. O'ndan başka ilah yoktur. O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır. Hüküm sadece O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." el-Kasas 28/88.

başlamaktadır. Cuma günü duası kelime-i şehadetle, cumartesi günü duası da tevekkül ifadeleri ile başlayıp, kulun halini Rabbine arz ve tazim ifadeleri ile devam eder, duanın nihayetlendiğine işaret eden cümlelerle biter.

Genel olarak eserde Allah'tan rahmet, himaye, af, bağışlanma, hidayet, hoşgörü, esenlik, nezaket, şükür, sabır, huzur, züht, helal rızık, bilgi talep edilmiştir. Musibetlerden, cin ve insanların şerrinden, şeytanın vesveselerinden, tamah, öfke, yakınsız amel, bilgisizlik, zorluk, gazap, iftira ve belalardan da Allah'a sığınılmıştır. Bu ifadelerdeki şiirsellik ise metnin okunuşuna akıcılık katmıştır.

1.1. CBL/Ar.4237 Envanter Numaralı *Ed'ıyetü'l Eyyâmî's-Seb'a*

1.1.1. Fiziksel Özellikler

682/1284 tarihli eser, 16.5x12.6x1.1 cm (yükseklik x genişlik x derinlik) boyutlarındadır³¹ ve mukavva ile kaplıdır. 36 varaktan ibaret eserde, Roma rakamı ile numaralandırılmış boş sayfalar da bulunmaktadır. Eserin yazımında nohudî renk âharlı kâğıtlar kullanılmıştır. 1a sayfasında altın zencerekle çevrili tezyinatlı alana zer mürekkep ve sülüs hatla eserin mahiyetini gösteren şu başlık yer almaktadır:

عن اهل البيت عليهم السلام ادعية ايام السبعة

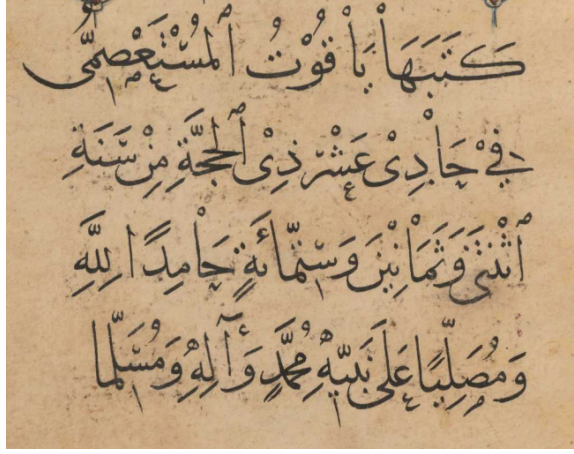
“Ehl-i beytten -selam onların üzerine olsun- haftanın yedi gününe dualar”³²

Bu alanın altında ise III. Osman'ın mührü vardır.

Eser, 1b sayfasında pazar duası ile başlar. دعاء يوم الأحد (pazar duası) ibaresi rûmî ve bitkisel motiflerle tezyinatlı dörtgen panelin içine kûfî hatla yazılmıştır (Şekil 3). Panelin sağ tarafına altın rengin hâkim olduğu rozet eklenmiştir. Chester Beatty Kütüphanesi eser tanıtım bilgisinde el yazmasının yazı çeşidi için nesih denilmiştir.³³ Fakat kitâbet, reyhânî ile muhakkak arasında bir kalemle yazılmıştır. Bu nedenle eserin yazıldığı hat çeşidi için hafif muhakkak ya da iri yazılmış reyhânî diyebiliriz. Besmeleden sonra dua ibareleri siyah mürekkeple ve reyhânî hatladır. İlk sayfa beş satır, diğer sayfalar yedi satır şeklinde tertip edilmiştir. Dua ibareleri tezyinatlı çiçeklerle birbirinden ayrılmaktadır. Pazartesi günü duası 6a, salı 10b, çarşamba 16a, perşembe 20a, cuma duası 25b, cumartesi günü duası ise 33a sayfasında başlamaktadır. Bu duaların başlıkları da dikdörtgen, tezyinatlı bir panelin içine, farklı renkte mürekkeplerle ve kûfî hatla yazılmıştır. Panellerin sağ ya da sol kenarlarına müzehhep rozetler eklenmiştir. Cumartesi günü duası 36a sayfasında nihaetlenmektedir. Dua bitiminde ketebe kaydı bulunmaktadır. (Şekil 1)

31 “Prayers for the week (Ad`ıyat al-ayyâm al-sab`a)”.
32 Eserde “سلام” ifadesi “سلم” şeklinde yazılmıştır.
33 “Prayers for the week (Ad`ıyat al-ayyâm al-sab`a)”.
261

Şekil 1: CBL/Ar.4237 Envanter Numaralı Eserin Ketebe Kaydı, vr. 36a

“Onu Yâkût el-Musta’sımî, 682 yılı 11 Zilhiccede, Allah’a hamd, nebîsi Muhammed’e ve ailesine salât ve selâm ederek yazmıştır”.

36b sayfasında ise 40 “Esmâ-i erba’în-i İdrîssiyye”³⁴ duasının 31. bölümü yer almaktadır.

يا نور كل شيء و هداه انت الذي فلقت الظلمات بنوره

“Ey her şeyin nuru ve hidayet kaynağı olan Allah’ım! Sen, karanlıkları nurunla yaransın”.

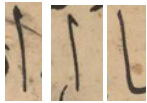
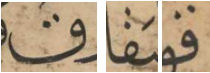
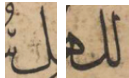
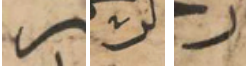
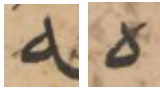
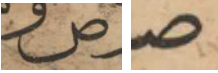
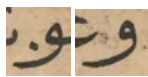
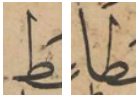
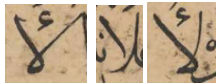
37a sayfasında sonradan eklendiği belli olan, profesyonel olmayan rika yazı ile yazılmış bir hilye-i şerif vardır. Bu sayfadan sonra Roma rakamı ile numaralandırılmış boş sayfalar karşımıza çıkar. Bu şekilde numaralandırılan beşinci sayfada istihâre namazı ve istihâre duası ile ilgili hadis³⁵ yer almaktadır. İstihâre duası da rika hat ile yazılmıştır. Kırmızı kâğıtla kaplı kapak içinde de “كشجر بلا ثمر العلم بلا عمل” (Amelsiz ilim, meyvesiz ağaca benzer) mealinde bir Arap atasözü bulunmaktadır. Atasözünden sonra da besmele yazılmıştır.

34 *Erba’în-i İdrîssiyye*, Allah’ın Hz. İdrîs’e öğrettiği 40 ism-i şerîf’in anlam ve faziletini içermektedir. Gümüşhânevî, *Mecmûat’ül-ahzâb* eserinde bu dualar ve viridlerden bahsetmektedir. Burada Şehâbeddîn Sühreverdî ve Muhyiddîn İbn Arabî Hazretleri’nin de *Erba’în-i İdrîssiyye* duasını okuyanlardan olduğu yazılır. Ayrıca bu duayı okuyanların malının ve mülkünün korunacağı, her daim zenginlik ve refah içinde olacağı söylenir. Bk. el-Arabî ve Gümüşhânevî, *Mecmûat’ül-ahzâb*: Şazeli, 3:361-64. Fakat Ebubekir Sifîl, bu duanın kesintisiz senedle gelmemesi ve elimizdeki hadis kaynaklarında olmaması sebebiyle rivayete ihtiyatla yaklaşılması gerektiğini belirtmektedir Ebubekir Sifîl, “Erba’în-i İdrîssiyye (el-Esmâü’l-İdrîssiyye)”. *Vahdet Gazetesi*, Ocak 28, 2015, <https://ebubekirsifil.com/gazete-yazilari/erbain-idrisiyye-el-esmaul-idrisiyye-vahdet-gazetesi/>

35 “Nesâî, Sünen-i Kübrâ, Amelü’l-Yevmi ve’l-Leyleti, 10259,9/185”, Hadis Veri Tabanı, <https://www.hadisveritabani.info/> (20.02. 2025)

1.1.2. Üslup Özellikleri

Tablo 1: CBL/4237 Envanter Numaralı Eserden Harflerin Şekillerine Örnekler, vr. 1b-35a

Harf Şekillerine Örnekler	Harfler	Harf Şekillerine Örnekler	Harfler
	Fâ		Elif
	Kaf		Bâ
	Kâf		Cîm
	Lâm		Dal
	Mîm		Râ
	Nûn		Sîn
	Hâ		Sâd
	Vâv		Tâ
	Lâm-elif		'Ayn
	Yâ		

Yazıldığı tarihe göre emin el hareketlerinin görüldüğü eserde harf bünyelerinde birlik her zaman yakalanamamıştır. Kalem hareketleri nettir ve harflerin bağlantı yerlerinde kalem kalınlığı, birleştirilen parça ile uyumludur. (Şekil 3)

Elifler (l)³⁶ ve dik harfler yatay harflere göre kalem ucunun gizlenmesinden kaynaklı ince görünümündedir. Dikey harfler dik ya da hafif sola meyilli yapılmıştır. Müfret eliflerde

36 Harflerin Arap alfabesine göre şekli, aynı başlık altında ilk geçtikleri yerde verilmiştir. Ayrıca her harfin yapısında istikrar yakalamadığından harflerle ilgili tanımlar eserin geneli dikkate alınarak yapılmıştır.

bu diklik daha belirgindir. Dolayısıyla dik harflerin arasında tenasübün olmadığı söylenebilir. Harfin irtifası bazen artmaktadır. Elife takılan zülfeler çoğunlukla harf ile kaynaşmamış görünümündedir. Tablo 1’de verilen ikinci elif harfinde bu şekilde zülfe örneği görülmektedir.

Çanaklar ideal ölçüye yakındır ama bazen daha sığ şekilde karşımıza çıkar. Tablo 1’de sağdan sonuncu harf örneğinde olduğu gibi kâf (ك) çanaklarında bazen derinlik artmaktadır ve görünüm daha müdevverdir. Çanağın mukavver kısmına geçişte kimi zaman kalem olağan seyrinden çıkmaktadır. Kâseler, muntazam görünümündedir ve genel olarak klasik ölçüye yakındır. Reyhânî hat karakterine uygun şekilde derinlik az tutulmuş ve geniş yapılmıştır. Ama derin kâselerin olduğunu söylemek de yanlış olmaz. Çanaklarda olduğu gibi kâselerde de bazen mukavver kısma geçişte kalem açısının ani değişimi harfi ideal ölçüden uzaklaştırmıştır. Yâ (ي) kâseleri ise derin ve ahenklidir.

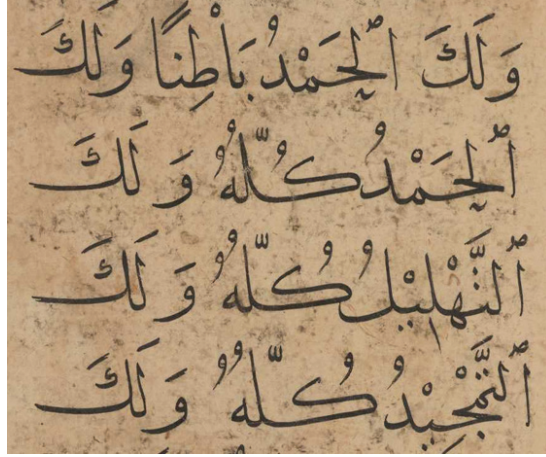
Müfred dâl (د) harfinin görünümde birlik vardır ve züfeli yapılmıştır. Harfin sonda birleşik formunda Tablo 1’de görüldüğü üzere bazen çanağı andıran kısım ile dikey parçanın birleşim yeri, ideal ölçüye göre düzdür. Râ (ر), mîm (م) ve vâv (و) gibi harflerin mürsel formlarında kuyruklar ahenklidir. Mürsel mîmlerin baş kısmı ile gövdenin birleşimi çok düzdür. Yani klasik ölçüde gördüğümüz estetik kırılma yoktur. Sîn (س) dişleri dik ya da çok hafif sağa meyillidir. Sâd (ص) ve tâ (ط) harfinin yatay kısmında, kaş yapılırken sağalta dönüş hareketi çoğunlukla köşelidir. Tablo 1’de ilk tâ harfinde olduğu gibi harfin dikey kısmı bazen belirgin şekilde sağa meyilli yapılmıştır. Harfin dik harfle birleşiminde ayrı yöne bakan bu çizgiler, ahenksiz bir görünüm sergilemektedir. ‘Ayn harfinin (ع) kelime başında kullanım şekillerinde kaş kalın yapılmıştır fakat harf yapısı ideal ölçüye yakın görünümündedir. Kelime ortasında elifin düğümlemiş şekline benzeyen, sülüs yazıda ma’kûd³⁷ olarak isimlendirilen formunda ise ‘ayn harfi bazen diğer harflere göre büyük durmaktadır. Fâ (ف), kaf (ق) ve vâv (و) başlarında istikrar çoğunlukla sağlanmıştır. Sadece tepe noktasında bazen kaymalar görülmektedir. Boru kâflar, ahenkli yapıdadır ve harfin bu şekli sıkça tercih edilmiştir. Küplü harfler, lâm-elif (ل) ve hâ (ه) harfinin formları ideal ölçüde ya da bu ölçüye çok yakın görünümündedir. Mukavver hâ’ların at kulağı olarak isimlendirilen³⁸ üst parçasının aralığı bazen geniş tutulmuştur. Ama çoğunlukla uyumlu görünümündedir. Lafza-i celâlin soldaki derin kavisi de bazen sağdakine göre daha üstte durmaktadır.

Harfler ve kelimeler satıra düz istifle ve serbest şekilde dizilmiştir. Hatta bazı satırlarda bu serbestlik artmıştır. 9a sayfasında “لك” ifadesinde olduğu gibi bazı kelimelerin ya da harflerin satır sonlarında tevâfuklu dizilimine rastlanmaktadır. (Şekil 2)

37 M. Bedreddin Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, 351.

38 Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, 356.

Şekil 2: CBL/Ar.4237 Envanter Numaralı Eserden Tevâfuklu Yazıma Örnek, vr. 9a.

Harekeler yazı ile uyumlu gelişim seyrindedir ve harflere orantılı mesafede yerleştirilmiştir. Üstün ve esrelerin iniş açıları tutarlı, ötreler zarif, cezmlerin yapısı ise birlik içindedir. Şeddeler dik ya da hafif sağa konumlandırılmıştır. Med harflerin üzerine cezm işareti konmuştur. Mühmel harflerden 'ayn ve ha (ح) bazen sola yatırılmıştır. Noktalama düzenlidir. İkili ve üçlü nokta kümeleri ihtiyaca göre yatay veya dikey konularak satırdaki boşlukları dengeleyici unsur olarak kullanılmıştır. (Şekil 3)

Şekil 3: CBL/Ar.4237 Envanter Numaralı Eserden Örnek Sayfa, vr.1b

1.1.3. CBL/Ar.4237 Envanter Numaralı Eserin Yâkût el-Musta'sımî'ye Aidiyet Problemi

Eserin aidiyeti sorgulanırken muhakkak ki üslubun yanında tezhibinin dönemsel tutarlılığı, kâğıt ve mürekkep özellikleri de dikkate alınmalıdır. Ama üslubun tek başına bu tespitteki önemi göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle eserin kitâbeti, Tablo 2'de Yâkût'a ait olduğu düşünülen bazı eserlerle mukayese edilmiştir.³⁹ Eserin yazım özellikleri, Yâkût'a atfedilen reyhânî hatlı 685/1286 yılına ait TİEM/507 envanter numaralı mushafın kitâbetine benzemektedir. Tablo 3'de verilen örnekler özelinde üsluptaki benzerlik dikkat çekicidir. Sadece CBL/Ar.4237 envanter numaralı eserin genelinde vâv harfinin boyun ölçüsü daha fazla tutulmuştur. Fakat bu eserler, reyhânî hatla yazılan, François Deroche ve diğer uzmanlarca orijinal olma ihtimali yüksek görülen 688/1289 yılına ait Bibliotheque Nationale de France (Fransa Ulusal Müzesi) BnF/Arabe 6716 envanter numaralı eser ile bu eserin kitâbetiyle uyumlu 685/1286 yılına ait TİEM/505 envanter numaralı eserlerden üslup olarak farklıdır.⁴⁰ Tablo 3'de verilen kâf, nûn ve vâv harflerinde bu farklılık açık şekilde görülmektedir. Vâv harfinin kuyruk kısmı BnF/Ar.6716 envanter numaralı eserde yukarı hafif bir kıvrımla bitmektedir. Boru kâf da henüz ideal ölçüsünde değildir. Kaş ile gövde arasındaki mesafe fazladır. El hareketleri CBL/Ar.4237 envanter numaralı eserde daha emindir. Tablo 3'de verilen lafza-i celâl örnekleri ise terkinin kaidesinin genel olarak belirlendiğini göstermektedir. Eserin kitâbeti, kalem kalınlığının fazla olmasından dolayı Yâkût'a atfedilen ve orijinal olma ihtimali üzerinde durulan, Ek 1'de sayfa örneği verilen 681/1282 yılına ait Khalili/Qur29 envanter numaralı muhakkak hatlı cüz⁴¹ ile kıyaslandığında ise iki eser arasında üslup benzerliği görülmektedir. Fakat yakın tarihli olmalarına rağmen birlik yoktur. CBL/Ar.4237 envanter numaralı eserde sona birleşik dal harfinin çanağı ile dikey kısmının birleşiminin daha düz olması, kelime sonunda kullanılan muhaffefe⁴² formdaki lâm-elifin kolları arasındaki mesafenin fazlalığı ve mürsel harflerin kuyruklarında görülen hafif kavis bu farklılıklardandır. Tabii bu değerlendirmede kalem ucu kalınlığının Khalili/Qur29 envanter numaralı eserin kitâbetini daha tok gösterdiği dikkate alınmalıdır. (Ek 1)

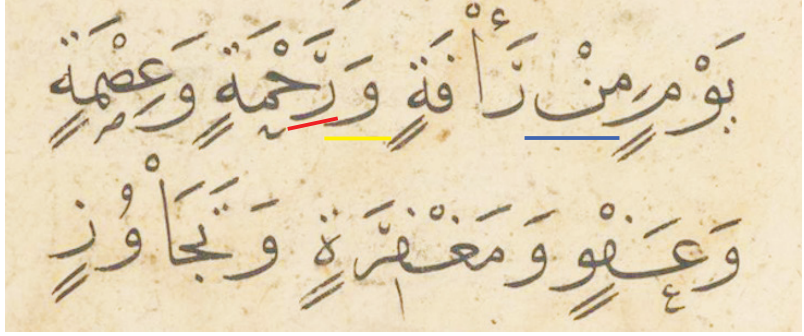
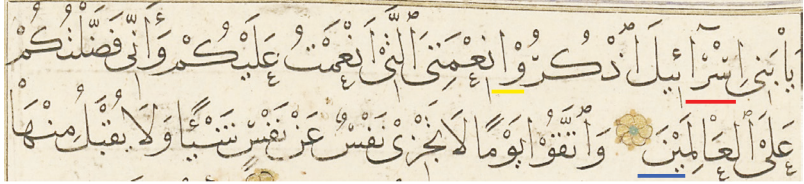
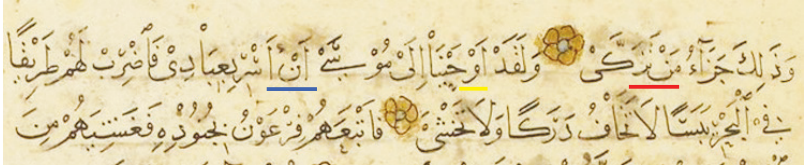
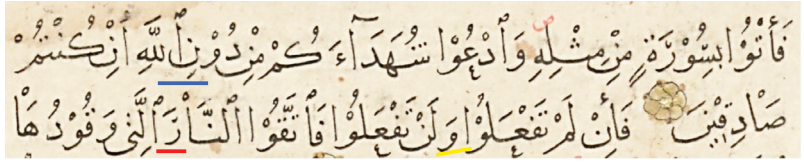
39 Bazı harflerin altı çizilerek virgu yapılmak istenmiştir. Aynı harf aynı renkle gösterilmiştir.

40 Altan, "Yâkût el-Musta'sımî ve Altı Öğrencisinde (Esâtize-i Seb'a'da) Mushaf Kitâbeti", 583; Azzouna, *Aux Origines du Classicisme*, 64.

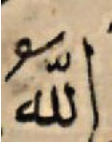
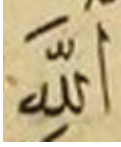
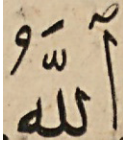
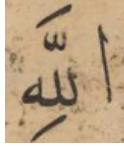
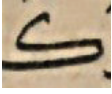
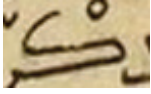
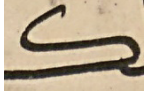
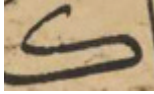
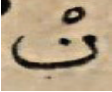
41 David James, *The Master Scribes: Qur'ans of the 10th to 14th Centuries AD. (The Nasser D. Khalili Collection of Islamic Art)*, 2/60. "Part 15 of a 30-part Qur'an", The Khalili Collection, <https://www.khalilicollections.org/collections/islamic-art/khalili-collection-islamic-art-part-15-of-a-30-part-quran-qur29/> (10.02.2024).

42 Adam Gacek, *Arapça Elyazmaları İçin Rehber*, 204.

Tablo 2: CBL/Ar.4237 Envanter Numaralı Eserin Yâkût el-Musta'sımî'ye Atfedilen Bazı Eserlerin Kitâbeti ile Mukayesesi

Eser	Kitâbet Örneği
CBL/Ar.4237 vr.5a	
TİEM/507 vr.11a	
BnF/6716 vr.108a	
TİEM/505 vr.4a	

Tablo 3: CBL/Ar.4237 Envanter Numaralı Eserden Lafza-i Celâl ve Bazı Harflerin Yâkût el-Musta‘simî’ye Atfedilen Üç Eserin Kitâbeti ile Mukayesesi

TİEM/505, vr.4a	BnF/ar.6716 vr.50b-51a	TİEM/507, vr.4b-5a	CBL/4237, vr.34a-35a	Harfler ve Terkip
				Lafza-i Celâl
				Elif
				Boru kâf
				Nûn
				Vâv

Yâkût, öğrencilerine kendi adına imza atma yetkisi verdiği için ona atfedilen pek çok eserin öğrencileri ve takipçileri tarafından yazılmış olma ihtimali yüksektir.⁴³ Bu bağlamda eser, Yâkût’un öğrencilerinden Mübârekşâh b. Suyûfî’ye (ö. 735/1334) atfedilen hafif muhakkak hatla yazılan 744/1343 yılına ait TSMK Yeniler/365 numaralı Mushaf (Ek 2) ve Abdullah el-Kâmilî’ye atfedilen 741/1341 yılına ait TİEM/452 numaralı eserle de (Ek 3) kıyaslanmıştır. Ek 3’te verilen TİEM/452 envanter numaralı eserin kitâbeti ile benzerlikler dikkat çekicidir. Vâv boyunlarının ölçüsü, boru kâfların ve mürsel mîmlerin yapısı, kedigözlü hâ harfinde gözlerin yapısı, lâm ve sonda birleşik dal harfinde dikey kısım ile çanağın sert bağlantısı bu benzerliklerdendir. Ancak genel olarak bakıldığında her iki eserin kitâbetinin CBL/Ar.4237 envanter numaralı eserden daha mütakâmil görüldüğünü, öte yandan harf yapılarının daha istikrarlı ve el hareketlerinin de daha akışkan olduğunu söylemek mümkündür.

Eserin Yâkût’a aidiyetine ihtiyatlı yaklaşılsa da kitâbette Yâkût usulü belirgindir. Dik harfler arasında dengeli olmayan paralellik, ‘ayn kaşlarının bazen kalın yapılışı, kâselerin mukavver kısmında görülen kırılma, sîn dişlerinin çoğunlukla dik yapılışı, mürsel mîmlerin başı ile gövdesinin düz şekilde bağlanması, boru kâfların muntazam yapıda oluşu ve

43 Çetin, “Yâkût Musta‘simî”, 355.

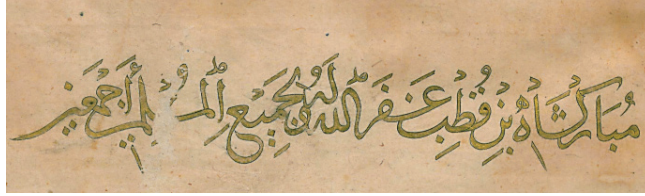
sık kullanımı, küplü harflerin ahenkli görünümü, tâ harfinin dik harfle bağlantısında dikey parçada açılış uyumunun olmayışı ve mürsel vâvların bazen çok hafif bir kıvrımla niha-yetlenmesi, med harflerin üzerine cezm işaretinin konulması, harflerin satıra serbest dizilimi ve satır sayısına bağlıktan kaynaklı bazen harflerin satıra daha sık yerleştirilmesi bu özelliklerdendir.⁴⁴

1.2. Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya/2765 Envanter Numaralı Eser

1.2.1. Fiziksel özellikleri

Cilt ölçüsü 31.3x24.8cm, metin alanı 19.7x14.0 cm boyutlarında (yükseklik x genişlik) olan eser, bordo deri ile kaplıdır. Kitabın cildi şemselidir ve altın zemin üzerine bitkisel unsurlarla bezeli şemse, oval formdadır. Kapağın kenarları altın zencerekle çevrilidir. Sade şekilde tezyin edilen cilt, mikleblidir. Miklebinde de şemse motifi yer almaktadır. Eser, 18 varaktır ve nohudî renk âharlı kâğıtlara yazılmıştır. 1a sayfasında çiçek motifine benzer tezyinatlı alan içine kûfi hatla el yazmasının adı yazılmıştır. Motifin içi rûmillerle bezelidir. Sayfanın altında tevki' hatla eseri Esâtize-i Seb'a'dan Mübârekşah b. Kutb'a (ö. 711/1311) atfeden bir kayıt vardır (Şekil 4).

Şekil 4: Eseri Mübârekşah bin Kutb'a Atfeden Kayıt, vr.1a

“Mübârekşah b. Kutb. Allah onu ve bütün Müslümanları affetsin”

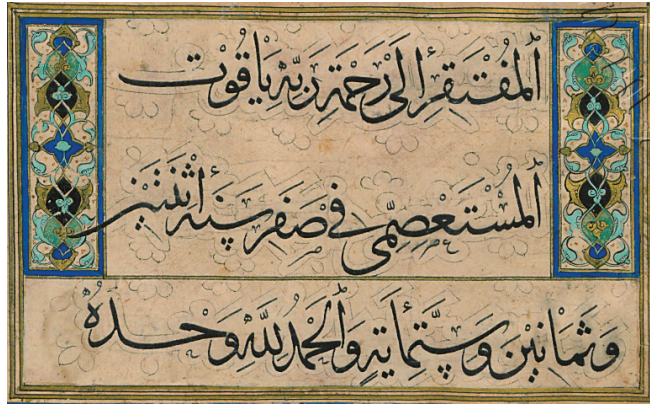
Pazar günü duası 1b sayfasında başlamaktadır. Sayfanın baş kısmında tezyinatlı dik-dörtgen panelin içine, siyah zemin üzerine, altınla tahrirli mavi mürekkep ve tevki' hatla “دعاء يوم الأحد” (pazar duası) başlığı yazılmıştır. Dua, siyah mürekkep ve nesih hatla yazılan besmele ile başlamaktadır. 1b sayfası altı, diğer sayfalar ise yedi satırdır. Yani dua başlıklarının olduğu sayfalarda satır sayısı değişmektedir. Eser, iki satır nesih, bir satır sülüs olmak üzere münavebeli şekilde yazılmıştır. Sülüs satırlar zer mürekkepledir ve siyah renkle tahrirlenmiştir. Harekelerde ise mavi mürekkep kullanılmıştır (bk. Şekil 6).

1b ve 2a sayfalarında metin alanı altın cetvelle sınırlandırılmıştır. Diğer sayfalarda ise metin alanı çevrelenmemiştir. Nesih hatlı satırların sağında ve solunda farklı şekillerde tezyinî unsurlar yer almaktadır. Cümle bitimleri, nesih hatlı satırlarda altınla renklendirilmiş çiçek motifiyle gösterilmiştir. Sülüs hatlı satırlarda ise vakıf yerleri, hatâyî, madal-yon ve damla formunda bezemelerle belirtilmiştir.

44 Altan, “Yâkût el-Musta'sımî ve Altı Öğrencisinde (Esâtize-i Seb'a) Mushaf Kitâbeti”, 589.

Pazartesi duasının başlığı, 4b sayfasında, sayfanın sağ kenarında, sekiz köşeli yıldız şeklinde bir gülün içine ve etrafına yazılan ibarelerle gösterilmiştir. Gülün ortasına yazılan “يوم” ifadesi kûfi hatla, gülün dışında, üst ve alt kısmında kalan duanın diğer ibareleri ise tevki’ hatla ve altın mürekkeple yazılmıştır. 6b, 10b, 13a, 16b ve 17a sayfalarında yer alan dua başlıkları da sayfa kenarlarındaki güllerin ortasına “يوم” kelimesinin kûfi hatla gülün dışındaki diğer ibarelerin tevki’ hatla yazılmasıyla gösterilmiştir. 17a sayfasında başlayan cumartesi duası, nesih hatlıdır ve etrafı cetvelle çevrilidir. Siyah mürekkeple ve sülüs hatla yazılan eserin ketebe si 18a sayfasındadır (Şekil 5).

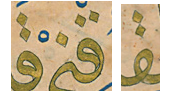
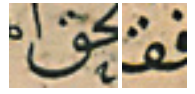
Şekil 5: Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 Envanter Numaralı Eserin Ketebe Kaydı, vr. 18a

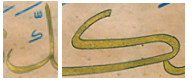
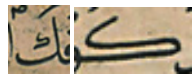
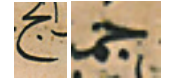
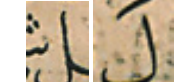
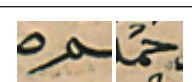
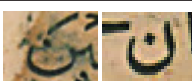
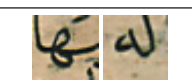
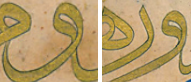
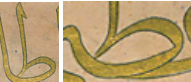
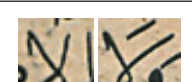
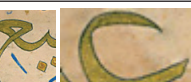

“Rabbinin rahmetine muhtaç Yâkût el-Musta’sımî, (onu) Safer ayında, 682 yılında yazmıştır. Hamd sadece Allah’a mahsustur.”

1.2.2. Üslup özellikleri

Tablo 4: Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya/2765 Envanter Numaralı Eserden Harf Örnekleri, vr. 1b-16a.

Sülüs Harf Örnekleri	Nesih Harf Örnekleri	Harfler	Sülüs Harf Örnekleri	Nesih Harf Örnekleri	Harfler
		Fâ			Elif
		Kaf			Bâ

		Kâf			Cim
		Lâm			Dal
		Mîm			Râ
		Nûn			Sîn
		Hâ			Sâd
		Vâv			Tâ
		Lâm-elif			'Ayn
		Yâ			

1.2.2.1. Sülüs satırlar

Sülüs satırlarda harflerin görünümü latif ve uyumludur. Müdevver ve mukavver harflerde kalem cereyanının keskin nihayetlenişi yazıdaki estetik akışkanlığı artırmıştır. Harflerin tamamı klasik ölçüsüne henüz ulaşmamıştır. Şekil 6'da da görüldüğü üzere dik harfler çoğunlukla dengeli bir paralellikte, müfred elifler (ل) zarif görünümündedir. Sola hafif ve estetik bir kıvrımla biten bu eliflerin gövde kalınlıklarında, irtifâlarında ve meyil açılarında bazen farklılık görülmektedir. Zülfelerde insicam vardır. Çanaklarda her zaman 1/3'lük mukavver oran yakalanamamıştır. Tablo 4'te verilen örneklerden ziyade eserin genelinde derinliğin erken verildiği örnekler mevcuttur. Satır sonunda çanaklar kuyruğu kesik formda da kullanılmıştır. Tablo 4'te verilen örnekte olduğu gibi lâm (ل) çanağı da bazen derin yapılmıştır. Ha (ح) ve 'ayn harfinin (ع) kullanım şekilleri ve küplü formları klasik ölçüye çok yakındır ve ahenkli görünümündedir. Ama 'ayn harfinin 'ayn-ı nâ'li⁴⁵ formunda kaş ile çene arasındaki mesafe klasik ölçüye göre azdır. Ha harfinin bademe benzeyen levzî formu latif görünümündedir. Kâselerin genişliği kimi zaman altı noktaya kadar çıkabilmektedir ve derinlik de artmaktadır. Kâse ve çanakların mukavver kısmına geçişte

45 Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, 350.

kalem hareketinin belirginleştiği örnekler mevcuttur. Bu durum görünümdeki akışkanlığı olumsuz etkilemiştir. Tablo 4'teki gibi müfred dâl (د) harfinin sağ-alta diyagonal parçası, sert ve ideal ölçüden düz yapılmıştır. Sonda birleşik formunda yatay ve kavisli parça bazen haddinden daha fazla müdevver görünümündedir. Mürsel harflerin kuyrukları zariftir. Sîn (س) dişleri keskindir. Sâd (ص) ve tâ (ط) başları çoğunlukla estetik görünümündedir. Fâ (ف) ve kaf (ق) harfinin ortada kullanılan formu klasik ölçüsüne henüz kavuşmamıştır. Kâf serenleri (ك) bazen satır istifi için kısa yapılmıştır. Boru kâflar, estetik yapıdadır ama klasik ölçüsünde olduğu söylenemez. (Tablo 4) Mîm (م) harfinin formlarında kaide henüz oturmamıştır. Eserin genelinde mukavver vâvların (و) yapısında her zaman uyum yakalanamamıştır ve gövde bazen ideal orandan daha müdevver görünümündedir. Vâv başları ise çoğunlukla ahenkli yapıdadır. Müfred vâvlarda çene kısmı hafif kalkıktır. Lâm-elif (ل) ve hâ (ه) harfinin formları ideal ölçüsüne çok yakın yapılmıştır. Sonda birleşik, kapalı döngü hareketi ile yapılan hâ harfinde döngü hareketi bazen keskin ve üçgenvâridir. Harfin kelime sonunda kullanılan, keskin bir yukarı kıvrım hareketi ile biten formunun (mahtûfe) bazen kendinden sonra gelen harfe birleştirildiği görülmektedir. Tablo 4'te bazı örneklerde görüldüğü gibi istifte kendisinden sonraki harfe birleşmeyen bazı harfler birleştirilmiştir. Lafza-i celâlde (الله), lâm harflerinin boyu sağdan sola belirgin bir şekilde azaltılmıştır. Terkinin görünümünde birlik olsa da kaidesi henüz oturmamıştır.

Harfler satıra bazen serbest, bazen sık dizilmiştir ve dağınık görünümündedir. Harflerin satır altında kalan kısımları, özellikle kâseler ve mürsel harflerin uzantılarında ritim vardır. Fakat bu ritmin bozulduğu, mürsel harflerin çok yakın yerleştirildiği satırlar da mevcuttur. Harekeler, mavi mürekkeple yapılmıştır ve yazı ile muvazeneli görünümündedir. Şeddelerde ve sıla işaretinde çıkış hareketi klasik ölçüye göre uzundur (Şekil 6). Med harflerin üzerinde cezm işareti dikkat çeker. Tezyinî unsurlardan çoğunlukla tirfil ve mimli tirfil tercih edilmiştir. Tezyinî unsurlar az kullanıldığı için yazı ön plana çıkmıştır. Mühmel harflerin yapısında genel olarak uyum vardır. Noktalar köşeli ya da daire şeklindedir.

1.2.2.2. Nesih satırlar

Nesih satırlarda harfler henüz klasik ölçüsünde değildir ama harf bünyeleri çoğunlukla tutarlı yapıdadır. Kitâbet, hareketli ve zarif bir görünüme sahiptir. Harf birleşimlerinde bazen haddinden fazla yumuşak geçişler görülmektedir (Şekil 6). Elifler (ا) yapılırken kuyruk kısmında kalem ucu bazen gizlenmiş, bazen de iniş hareketi aynı açıyla nihayetlenmiştir. Bu durum harf bünyesinde kalınlık farkına sebep olmuştur. Dik harfler arasında paralellik her zaman tutarlı değildir. Tablo 4 'te de görüldüğü üzere çanaklar bazen geniş yapılmıştır, kâseler de kimi zaman ideal ölçüsüne göre müdevver görünümündedir. Keşîdelerde el hareketi emindir. Kelime sonundaki dâl (د) harfine bazen elif ve râ (ر) harfinin birleştirildiği görülmektedir. Kelime sonuna gelen ve kendinden sonraki harfe birleşmeyen vâv (و) ve râ harflerine de çoğunlukla te (ت) ve hâ (ه) harfi birleştirilmiştir. Mürsel harflerin kuyruğu küt ya da çok hafif yukarı doğru bir kıvrımla biter.

Râ-ı mudgamelerde dönüş hareketi keskindir. Sîn (س) dişleri, dik görünümündedir. Sâd (ص) başının kâseye göre küçük yapıldığı örnekler vardır. (Tablo 4) Bu durum harfin kelime ortasındaki formunda da görülmektedir. Ayrıca harfin baş kısmında, sağ-alta dönüş hareketi klasik ölçüye göre daha yumuşaktır. Ha (ح), 'ayn (ع) ve mîm (م) harfinin formları ideal ölçüsüne yakındır. Karınlı harfler zarif, boru kâf tutarlı şekildedir. Fâ (ف), kaf (ق) ve vâv başları genel olarak ahenklidir. Lâm-elifin (لا) üçgen tabanlı, varrâkiyye⁴⁶ olarak isimlendirilen formunda kollar kimi zaman klasik ölçüye göre daha üstten birleştirildiğinden aralık geniştir. Eserin genelinde açık makasa benzeyen muhakkaka⁴⁷ formunda kollar arasındaki mesafe fazladır ve bazen harf sağa yatırılmıştır. Lafza-i celâllerde (الله) uyum vardır. Ama bazen ölçüsünün satırdaki diğer kelime gruplarına göre az tutulması görünümü olumsuz etkilemiştir.

Harfler satıra dizilirken genel olarak aralarındaki mesafenin orantılı olmasına dikkat edilmiştir. Fakat bazı satırlarda mesafe azalmış ve buna bağlı olarak da dizilim sıklaşmıştır. Bu durum satır sayısına bağlılıkla ilgili olabilir. Harekeler henüz klasik ölçüsüne kavuşmamıştır. Diğer yazı çeşitlerinde olduğu gibi med harflerin üzerine konan cezm hareketi dikkat çekmektedir. Tezyinî unsur olarak hilal ve tırnak kullanılmıştır. Mühmel harflerin yapısında birlik yoktur. Şekil 6 'da da görüldüğü gibi ha ve 'ayn mühmelleri çoğunlukla sola yatık görünümündedir. Ama genel olarak hareketler ve mühmel harfler yazı ile uyumludur.

Şekil 6: Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 Envanter Numaralı Eserden Örnek Sayfa, vr. 1b

46 Gacek, *Arapça Elyazmaları İçin Rehber*, 204.

47 Gacek, *Arapça Elyazmaları İçin Rehber*, 204.

1.2.3. Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 Envanter Numaralı Eserin Yâkût el-Musta'sımî'ye Aidiyet Problemi

Ketebenin Osmanlı sülüsüyle yazılması ve yazıldığı bölümünde kâğıt renginin ana metinden daha açık olması, eserin orijinallğine ihtiyatla bakmayı gerektirmektedir. Ketebe üslubu, Yâkût el-Musta'sımî'ye atfedilen TSMK Emanet Hazinesi/216, 224, 226, 227 ve TSMK Revan/68 envanter numaralı eserlerin ketebesiyle birlik içindedir. Emanet Hazinesi/227 envanter numaralı eserin ketebesinin (Ek 4) Ahmed Karahisârî tarafından yazıldığı düşünülmektedir.⁴⁸ Ek 4'te verilen örnek ile Şekil 5 arasındaki kitâbet birliği açık şekilde görülmektedir. Dolayısıyla Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eser için de aynı kanıya varabiliriz. Bununla birlikte ketebe kaydının yazılı olduğu bölümün orijinal ketebenin üzerine en geç II. Bayezid döneminde yapıştırıldığı düşünülmektedir.⁴⁹

1a sayfasında eser, Yâkût'un altı öğrencisinden biri olan yani Esâtize-i Seb'a'dan sayılan ve yazısının Yâkût'un yazısına ayırt edilemeyecek kadar çok benzediği rivayet edilen Mübârekşâh b. Kutb'a atfedilmektedir.⁵⁰ Ketebe kaydındaki tutarsızlıklara ek olarak bu atf da eserin Yâkût'a aidiyetini sorgulatmaktır. Bununla birlikte eserin kitâbeti, Yâkût mektebine uygun özelliktedir. Sülüs ve nesih yazı ile münavebeli kompozisyon, sülüs satırlarda; harflerin oranlarında tereddüt görülmesi, satıra bazen sık, bazen seyrek dizilmeleri ve kimi zaman dağınık yerleştirilmeleri⁵¹, kâse ve çanaklarda mukavver kısma geçerken kırılma görünümü, küplü harflerin klasik ölçüsüne çok yakın yapılması, kâf serenlerinin satırdaki yerine göre kısaltılması ve med harflerin üzerine cezm konulması, mühmel harflerden ha ve 'aynın sola yatırılması bu özelliklerden bir kısmıdır. Nesih satırlarda ise harflerin genelinde bünye tutarlılığının sağlanamaması, bazı eliflerin baş ve kuyruk kısmında kalınlık farkının çok az olması, kendinden sonra gelen harflere birleşmeyen harflerin bir kısmında bu kurala riayet edilmemesi, sâd ve tâ harfinin baş kısmının ideal ölçüsüne göre daha yumuşak yapılışı, küplü harflerin ve boru kâfın klasik ölçüsüne yakın olması, üçgene benzer tabana sahip varrâkiyye formdaki lâm-elifin kollarının ideal ölçüsüne göre bazen daha üstten birleşmesi ve dolayısıyla aralığının fazla olması, med harflerin üzerine cezm konulması gibi yazım özellikleri Yâkût mektebini işaret eder.⁵² Fakat eserin üslubu, Tablo 5'te verilen, Yâkût'a atfedilen ve orijinal olma ihtimali üzerinde durulan nesih hatlı TSMK Emanet Hazinesi/74 envanter numaralı mushafın⁵³ üslubundan farklıdır. Kitâbette benzerlik vardır fakat birlik yoktur. Tablo 6'da verilen bazı harf örneklerinde de görüldüğü

48 James, *The Master Scribes: Qur'ans of the 10th to 14th Centuries AD. (The Nasser D. Khalili Collection of Islamic Art)*, 2:60; Altan, "Yâkût el-Musta'sımî ve Altı Öğrencisinde (Esâtize-i Seb'a) Mushaf Kitâbeti", 625.

49 Azzouna, *Aux Origines du Classicisme*, 637.

50 Müstakimzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn*, 371; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, 30.

51 Muhittin Serin, "Hamdullah Efendi, Şeyh", *DİA*, 451-52.

52 Altan, "Yâkût el-Musta'sımî ve Altı Öğrencisinde (Esâtize-i Seb'a'da) Mushaf Kitâbeti", 618-20.

53 Shelia R. Canby, "Yakut al-Musta'sımî", 287.

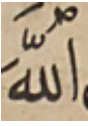
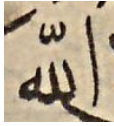
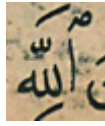
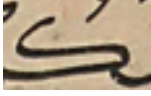
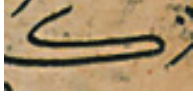
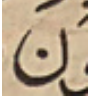
gibi eliflerin genelinde uyum vardır. Ama Ayasofya/2765 envanter numaralı eserde bazen incelererek nihayetlenme belirgindir. TSMK Emanet Hazinesi/74 envanter numaralı eserde mukavver vâv harfinin kuyruğunda kalem cereyanı ani şekilde yukarı ya da yanadır. Boru kâflarda sağdan sola süpürme hareketinde estetik kıvrım hareketi Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserde daha belirgindir. Tablo 5'te mukayese edilen eserlerin genelinde nûn kâseleri istikrarsız yapıdadır. Bazen daha müdevver görünümde yapılmıştır. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserde lafza-i celâlin soldaki derin kavisi diğer iki esere göre daha dardır ve hâ harfi lâma daha yukardan bağlanmıştır. Fakat terkinin yapısında bütün eserlerde tam birlik yoktur. Ayrıca Tablo 5'te verilen örneklerde olmasa da, TSMK E.H./74 envanter numaralı eserde kâf çanağını içine konulan kâf-ı mücellesi s şekline benzemektedir.

Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserin kitâbeti, TSMK Emanet Hazinesi/74 envanter numaralı mushafı benzer üslupla yazılan Süleymaniye Ktp. Nur-u Osmaniye/22 envanter numaralı mushafın kitâbetinden de farklılık arz eder.

Tablo 5: Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya/2765 Envanter Numaralı Eserin Yâkût el-Musta'sımî'ye Atfedilen Bazı Eserlerin Kitâbeti ile Mukayesesi

Eser	Kitâbet Örneği
Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 vr.3a.	
TSMK, Emanet Hazinesi/74, vr.6a	
Süleymaniye Ktp. Nuru Osmaniye/22, vr.265a	

Tablo 6: Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya/2765 Envanter Numaralı Eserden Lafza-i Celâl ve Bazı Harflerin Yâkût el-Musta‘simî’ye Atfedilen İki Eserin Kitâbeti ile Mukayesesi

Süleymaniye Ktp. Nuru Osmaniye/22, vr.4a	TSMK, Emanet Hazinesi/74	Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765	Harfler ve Terkip
			Lafza-i Celâl
			Elif
			Boru kâf
			Nûn
			Vâv

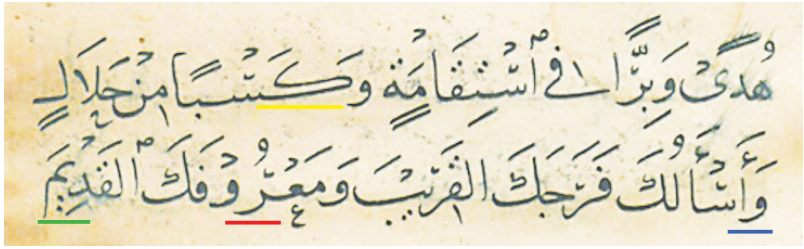
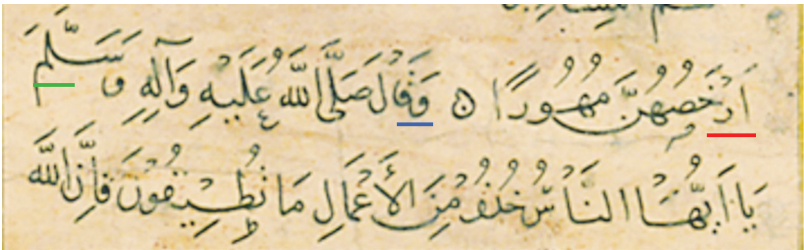
Eserin bir notla Mübârekşâh b. Kutb’a atfedilmesinden dolayı kitâbet, Kutb’a atfedilen bazı eserlerle kıyaslandığında da birtakım farklılıklar görülmüştür. 741/1341 yılına ait Süleymaniye Ktp. Ayasofya/4116 envanter numaralı, Sâbit (Amr) b. Mâlik eş-Şenferâ el-Ezdî’nin (ö. 525-550 arası) *Lâmîyetü’l-Arab* adlı eserinin (Ek 5) müstensihlerinden olan Mübârekşâh b. Kutb’a atfedilen nesih ve sülûs hatlı bölümde⁵⁴ her iki hat çeşidinde de Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserle üslup farklılığı vardır. Sülûs hatlı satırlar, *Lâmîyetü’l-Arab* adlı eserde daha müttekâmil görünümündedir. Ek 5’te de görüldüğü üzere sülûs satırlar Osmanlı sülûsüne benzemektedir. Harflerin geneli klasik ölçüsündedir. Kalem hareketleri akışkan ve harf yapıları ahenkli şekildedir. Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserde eliflerin (l) bir kısmı sülûs hatta göre daha dik yapılmıştır. Harfler henüz ideal ölçüsünde değildir, ayrıca harf yapılarında her zaman birlik yakalanamamıştır. Tablo 7’ye bakıldığında nesih hatlı satırlarda da üslup farklılığı görülür. Üç eserde de dik harfler arasında tenasüp sağlanmaya çalışılmıştır. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserde elifler diğer iki esere göre daha diktir. Çanaklar bazen ideal orandan daha geniş görünümündedir. Yine bu eserin geneline bakıldığında kıvrımlar ve köşeli

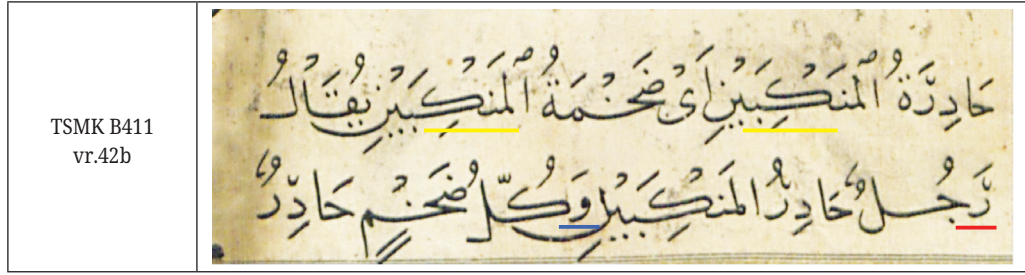
54 “Sâbit (Amr) b. Mâlik eş-Şenferâ el-Ezdî. (741). *Lâmîyetü’l-Arab*” Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/205365> (10.10.2024).

hareketlerin daha belirgin olduğu görülür ve yazı hareketli durmaktadır. Bu hareketli görünümü, harflerin yapımında kalem açısının değişimi ile çizgilerin kalınlık oranının farklılığı etkilemektedir. Süleymaniye Ktp. Ayasofya/4116 envanter numaralı eserde ise kitâbet, sevecen ve yumuşak görünümündedir. Harf bağlantılarında, iniş ve çıkışlarda genellikle kalem kalınlığı aynıdır. Kâselerin ve çanakların ölçüsünün kimi zaman azaltılması, kurdele formunda ortada kullanılan mukavver hâ (هـ) harfinde basıklık, bazı mukavver vâvların (و) sülüs hattaki şeklinin minimize haline benzemesi yazıdaki sakinliği sevimliliğe çevirmiştir.(Tablo 7) Her iki eserde de lafza-i celâlin (الله) çıkış hareketleri çoğunlukla aynı boydadır. Lafza-i celâlin klasik ölçüsünde ise hâ harfinin bağlandığı dikey parça diğerlerinden daha kısa olacaktır.

Mübârekşah b. Kutb'a atfedilen bölümün olduğu bir başka eser de 731/1331 tarihli TSMK B411 envanter numaralı Timurlu Hat Albümü *Hâdıra Dıvanı*'dır. Bu el yazmasında sülüs ve nesih hatla yazılmış 42b-49a arasındaki kısım, Mübârekşah b. Kutb'a aittir. Ek 6'da verilen 42b sayfasına bakıldığında da nesih ve sülüs hatlı satırların üslup olarak Ayasofya/2765 envanter numaralı eserle birlik içinde olmadığı görülmektedir. Elifler daha sola mail, boru kâflarda süpürme hareketinde daha belirgin hafif kıvrım hareketi, eserin genelinde vâv harflerinde daha keskin bitiş söz konusudur. TSMK B411 envanter numaralı eserde mukavver râ harflerinden kıvrım daha fazladır. Yazının geneli Ayasofya/2765 envanter numaralı esere göre daha durgundur. Ayrıca Ayasofya/4116 ve TSMK B411 envanter numaralı eserlerde harfler satıra hafif sola meyilli yerleştirilmiştir.

Tablo 7: Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya/2765 Envanter Numaralı Eserde Nesih Satırların Mübârekşah b. Kutb'a Atfedilen Bazı Eserlerin Kitâbeti ile Mukayesesi

Eser	Kitâbet Örneği
Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 vr.6a.	
Süleymaniye Ktp. Ayasofya/4116 vr.29b	

Tablo 7’de B411 envanter numaralı eser ile Süleymaniye Ktp. Ayasofya/4116 envanter numaralı eser kendi içinde kıyaslandığında da nesih satırların uyumlu olduğu görülmektedir. Dik harfler, çanaklar, kâseler ve küplü harflerin görünümünde birlik vardır. Bununla birlikte Ayasofya/4116 envanter numaralı eserde mürsel vâvların uzantısı, mukavver vâvların kıvrım derecesi, fâ (ف) harfinin dik harfle birleşirken ideal ölçüye göre daha yukarıdan birleşmesi gibi farklılıklar iki eserin kitâbetindeki uyumu olumsuz etkilemektedir. Sülüs satırlar ise Ayasofya/4116 envanter numaralı eserde daha mütেকâmil ve akışkan görünümündedir. İstifte denge sağlanmıştır. Fakat sülüs hatlı satırlarda kâğıt renginin farklı olduğu ve sonradan yapıştırılma izlenimi veren bölümler vardır. (Ek 5)

Hâdıra Dîvanı’nın Yâkût’a atfedilen üç kopyasından biri olan⁵⁵ TSMK B411 envanter numaralı eserin Timurlular döneminde ya da daha sonra yazıldığı tahmin edilmektedir. Bu albümde Yakut’a atfedilen 116a sayfasında ketebe bölümünün başka yerden kesilip yapıştırılmış gibi görünümünün olması şüphe uyandırmaktadır. Kâğıdın, mürekkebin ve kalem ucu kalınlığının farklılığı da bu şüpheyi kuvvetlendirmektedir.⁵⁶ Timurlular dönemi Yâkût ve öğrencilerinin prestijinin arttığı ve adlarına pek çok eser verildiği bir dönemdir.⁵⁷ Dolayısıyla Mübârekşah b. Kutb ve diğer hattatlara atfedilen bölümlerin de Timurlular döneminde yazılma ihtimali üzerinde durulmalıdır.

İncelen bu eserler neticesinde Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserin Mübârekşah b. Kutb’a aidiyetine de ihtiyatlı yaklaşmak gerekir. Çünkü Mübârekşah b. Kutb’a atfedilen bu eserlerle makaleye konu olan Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserin kitâbetinde tam uyum yoktur. Fakat bu eserlerin hem sülüs hem nesih satırlarda kendi içinde de birlik içinde olmaması düşündürücüdür.

55 Diğer iki kopyanın biri 681/1283 tarihli Süleymaniye Ktp. Ayasofya/3932 ile Süleymaniye Ktp. Ayasofya/3933 envanter numaralı eserlerdir.

56 Bora Keskiner, “Yaqut al-Musta’sımi and the Practise of Naql in Islamic Calligraphy”, 125; Keskiner, 85.

57 Shelia S. Blair, “Yaqut ve His Followers”, 39.

Sonuç

Yâkût el-Musta'sımî'ye atfedilen Chester Beatty Ktp./Ar.4237 ile Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı *Ed'iyetü'l-eyyâmi's-seb'a* adlı eserler özelinde yapılan araştırmada, haftanın yedi gününde okunacak dua ve virdleri içeren aynı adlı eserlerin metninin çoğunlukla alim ve mutasavvıfların tercihinə göre belirlendiği görülmüştür. Meşhur hadis kitaplarında geçmese de Hz. Ali'ye atfedilen bir rivayetle belirlenen günlük dualar da bulunmaktadır. Dolayısıyla bu eserlerin mahiyetinde birlik yoktur. Makaleye konu olan ve Yâkût el-Musta'sımî'ye atfedilen eserlerde haftanın yedi gününde okunacak duaların içeriğinde ayet, hadis, kelime-i şehâdet, salavat, hamdale, peygamber duaları, istiğfar, rızık duaları, Allah'ı isim ve sıfatlarıyla tâzim ve temcîd ifadeleri yer almaktadır. Allah'tan talepler bu zikirler eşliğinde istenmiştir.

Makalenin amacı ve problemi kapsamında Yâkût'a atfedilen *Ed'iyetü'l-eyyâmi's-seb'a* adlı mezkûr iki eser hat sanatı açısından incelendiğinde CBL/Ar.4237 envanter numaralı eserin, iri reyhanî ya da hafif muhakkak hatla Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserin ise sülûs ve nesih hatla münavebeli şekilde tertip edildiği görülmüştür. Eserlerin kitâbeti de Yâkût üslubuyla uyumludur. Bu sonuca, kitâbetin Yâkût el-Musta'sımî'ye atfedilen ve orijinal olma ihtimalleri yüksek görülen eserlerle mukayesesıyla varılmıştır. Satır nizamı, harf ve harekelerin yapıları ve noktalama Yâkût mektebini işaret etmektedir.

Yâkût'tan sonra pek çok hattat özellikle Timurlular döneminde kendi yazdıkları eserlere Yâkût el-Musta'sımî ve öğrencilerinin adına ketebe yazdığı için Yâkût usulüyle yazılan Chester Beatty Ktp./Ar.4237 ile Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı *Ed'iyetü'l-eyyâmi's-seb'a* adlı eserlerin Yâkût'a aidiyet problemi önemlidir. Bu noktada kitâbetin ketebe ve Yâkût'a atfedilen, orijinalliğine kuvvetle muhtemel bakılan eserlerle uyumuna bakılmıştır. Ketebe, müstakil olarak da değerlendirilmiştir.

CBL/4237 envanter numaralı eserin metni ile ketebe kaydı üslup açısından uyumludur. Fakat eserin kitâbeti, Yâkût'a atfedilen ve orijinal olma ihtimali üzerinde durulan 688/1289 yılına ait BnF/Ar.6716 ve 685/1286 yılına ait TİEM/505 envanter numaralı eserlerden farklıdır. Sadece üslup benzerliği vardır. Eser, hafif muhakkak olarak değerlendirildiğinde de Yâkût'a ait olma ihtimaline yüksek bakılan 681/1282 yılına ait, muhakkak hatlı Khalili/Qur29 numaralı eserle kıyaslanmıştır. Bu iki eserin kitâbeti üslup olarak benzerdir. Fakat tam uyum yoktur. Bu durumda eserin sadece hüsn-i hat sanatı açısından değil, tezyin, kâğıt, cilt ve mürekkep gibi özellikleriyle disiplinler arası incelemeye tâbi tutulması elzemdir.

Yâkût el-Musta'sımî, öğrencilerine kendi adına imza yetkisi verdiği için CBL/4237 envanter numaralı eser, Yâkût'un öğrencilerinden Mübârekşah b. Suyûfî'nin TSMK

Yeniler/365 numaralı ve Abdullah el-Kâmilî'nin TİEM/452 numaralı Mushafıyla da kıyaslanmıştır. Bu iki eserin kitâbetinin daha mükâmil olduğu görülmüştür.

682/1283 tarihli Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserin sonradan eklenmiş izlenimi veren ketebe, Yâkût'a atfedilen TSMK Emanet Hazinesi/227 envanter numaralı eserin ketebe ile uyumludur. Bu eserin ketebesinin Ahmed Karahisârî tarafından yazıldığı düşünülmektedir. Dolayısıyla Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserin ketebesinin de Karahisârî tarafından yazılma ihtimali dikkate alınmalıdır. Ayrıca incelenen el yazması, ilk sayfada yer alan bir notla Mübârekşah b. Kutb'a atfedilmektedir. Bu nedenle eserin Yâkût el-Musta'sımî'ye aidiyetine şüphe ile yaklaşılmalıdır.

Eser, bir notla Mübârekşah b. Kutb'a atfından dolayı iki yönlü incelenmiştir ve bu konuda da çelişkili durumlar ile karşılaşmıştır. Bu el yazmasının kitâbeti, Süleymaniye Ktp. Ayasofya/4116 envanter numaralı *Lâmiyetü'l-Arab* ve TSMK B411 envanter numaralı Timurlu Hat Albümü *Hâdıra'nın Şiirleri* eserin Mübârekşah'a atfedilen bölümünden farklıdır. Fakat Süleymaniye Ktp. Ayasofya/2765 envanter numaralı eserle mukayese edilen bu iki eserin kitâbeti, birbirine benzemektedir. Ama sülüs ve nesih satırların her ikisinde tam bir uyum yoktur. Her iki eserde de sonradan eklenme izlenimi veren yerlerin olması, Süleymaniye Ktp. Ayasofya/4116 envanter numaralı eserde eklenmiş izlenimi veren yerde kitâbetin Osmanlı sülüsüne benzemesi, eserlerin orijinalliğine ihtiyatla yaklaşmayı gerektirmektedir. Tabii bu eserlerinde cilt, tezhip, kâğıt ve mürekkep özellikleri ile ayrıca tahlil edilmesi şarttır.

Açıkça görülüyor ki, Yâkût ve öğrencilerinin şöhretinden dolayı pek çok hattatın kendi eserine onlar adına ketebe yazması, ilgili eserlerde aidiyet problemini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla Yâkût'un üslup özellikleri eserler üzerinden belirlenebilse de Yâkût'un eserlerini belirlemek zorlaştırmaktadır. Makaleye konu olan iki eserde de zikredilen ihtilaflar buna delil teşkil etmektedir. Bu nedenle Yâkût el-Musta'sımî'ye atfedilen yazmaların farklı alanlarda uzman kişilerden oluşan bir ekip tarafından gözden geçirilmesi elzemdir.

Literatürde, hem *Ed'iyetü'l-eyyâmi's-seb'a* adlı eserler özelinde hem de Yâkût el-Musta'sımî'nin eserleri özelinde konuyla ilgili çalışmaya rastlanmayışı makalenin orijinalliği açısından önem arz etmektedir. Bu açıdan da araştırmacılara katkı sağlaması temenni edilmektedir.

Kaynakça

- Altan, Asiye. "Yâkût el-Musta'sımî ve Altı Öğrencisinde (Esâtize-i Seb'a'da) Mushaf Kitâbeti". Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2024.
- Arabî, Muhyiddîn-Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhanevî. *Mecmûatü'l-ahzâb: Şazeli*. C. 3. 3c., t.y.
- Arabî, Muhyiddîn,-Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhanevî. *Mecmûatü'l-ahzâb*. C. 1. 3 c., t.y.
- Azzouna, Nourane Ben. *Aux Origines du Classicisme : Calligraphes et Bibliophiles au Temps des Dynasties Mongoles (les Ilkhanides et Les Djalajirides 656-814/1258-1411)*. Leiden Boston: Brill, 2018.
- Beyanî, Mehdi. *Ahval-İ âsar-ı hoşnûvîsan: ba numûnehâ-yı ez hutût-ı hûneş*. 4 c. Tahran: Danişgah-ı Tahran, 1979.
- Blair, Shelia S. "Yaquut ve His Followers". *Manuscripta Orientalia* 9:3 (2003): 37-47.
- Canan, İbrahim. *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*. C. 7. 15 c. Ankara: Akçağ, 1988.
- Canby, Shelia R. "Yaquut al-Musta'sımî". *Encyclopedie De L'islam*, 11:286-87
- Cezûlî, Muhammed b. Abdurrahman. *Delâilü'l-hayrat*. İstanbul: Hoca Han Cad. 11 Nolu Matbaa, 1927.
- Cilacı, Osman. "Dua". *DİA*, 9:529-530
- Çetin, Nihad M. "Yâkût Musta'sımî". *DİA*, 13:352-54
- Devellioğlu, Ferit. "Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat". Ankara: Aydın Kitabevi, 2004.
- Gacek, Adam. *Arapça Elyazmaları İçin Rehber*. Çeviren Ali Benli ve Cüneyt Kaya. İstanbul: Klasik Yayınları, 2017.
- Gazâlî. *İhyâu 'Ulûmî'd-Dîn*. Çeviren Ahmet Serdaroğlu. 4. bs. C. 1. 4 c. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1975.
- Hancı, H. Sevede. "Türkiye Müzelerinde Bulunan Yâkût el-Musta'sımî'ye Ait Mushafların Hat Sanatı Açısından İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2020.
- James, David. *The Master Scribes: Qur'ans of the 10th to 14th Centuries AD. (The Nasser D. Khalili Collection of Islamic Art)*. C. 2. 2 c. New York: The Nour Foundation, Azimuth Editions, 1992.
- Keskiner, Bora. "Yaquut al-Musta'sımî and the Practise of Naql in Islamic Calligraphy". Londra: Kent Antiques Cultural Publications, 2021.
- Kılıç, M. Efdaluddin. "Yâkût el-Musta'sımî'nin İstanbul Müze ve Kütüphanelerindeki Eserleri". Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1993.
- Kırkan, Emine. "Hattat Yâkût el-Musta'sımî, Ekolü ve Hat Sanatındaki Önemi". Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2022.
- Müneccid, Selâhuddîn. *Yâkût el-Musta'sımî*. Beyrut: Dârü'l-Kitâbî'l-Cedid, 1985.
- Müstakimzâde, Süleyman Sadeddîn. *Tuhfe-i hattâtîn*. (nşr. İbnülemin Mahmut Kemal) İstanbul: Devlet Matbaası, 1928
- Özel, Ahmet. "Ali el-Kârî". *DİA*, 2:403-405
- Rado, Şevket. *Türk Hattatları*. İstanbul: Yayın Matbaacılık, Tarihsiz.
- Serin, Muhittin. "Hamdullah Efendi, Şeyh". *DİA*, 15:449-52
- . *Hat Sanatı Tarihi Ekoller ve Takipçileri*. C. 2. 2 c. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2019.
- Sifil, Ebubekir. "Erba'in-i İdrisiyye (el-Esmâü'l-İdrisiyye)". *Vahdet Gazetesi*, 28 Ocak 2015.
- Sofuoğlu, Mehmet. *es-Sahîh-i Buharî ve Tercemesi*. C. 2. 16 c. İstanbul: Ötüken, 1987.
- Uygun, M.Nuri. "Safiyüddin el-Urmevî". *DİA*, 35:479-80
- Yazır, M. Bedreddin. *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*. Ankara: DİB Yayınları, 1981.
- Yıldıran Sarıkaya, Meliha. "Halk Dilinde Dua Mecmûası: Bilâl Nûrî Münâcâtı". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27 (2012): 113-46.
- Yücer, Mahmut. Tarihi, "Eyüp'de Medfun Ebûsuûd Efendi'nin Duâ Mecmûası", *Kültürü VE Sanatıyla Eyupsultan Sempozyumu X Tebliğleri* içinde, 464-95. İstanbul: Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları, 2006.

- “Ahmed Ziyâuddîn Gümüşhânevî435/9”. Ramuz el-Hadis. <https://www.serifbuhari.com/files/RamuzEl-ehadis-AhmedZiyauddinGumushanevi.pdf> (15.02.2025)
- “Ed‘iyetü’l-Eyyâmi’s-Seb’a Ayasofya/2766”. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/203154> (10.02.2025)
- “Ed‘iyetü’l-Eyyâmi’s-Seb’a Laleli/1517”. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/299369> (10.02. 2025).
- “Emîru’l-Mü’minîn, Ebû Tûrâb Ali b. Ebû Tâlib b. Abdulmuttalib el-Hâşimî. *el-Ed‘iyetü’l-usbû‘iyye*. 1126”. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/149167> (10.02.2025)
- “Müslim, Sahîh-i Müslim, Salâtu’l-müsâfirîn ve Kasruhâ 1799/302. Hadis Veri Tabanı. <https://www.hadisveritabani.info/> (20.02.2025).
- “Nesâî, Sünen-i Kübrâ, Amelü’l-yevmi ve’l-leyleti, 10259, 9/185”. Hadis Veri Tabanı. <https://www.hadisveritabani.info/> (20.02.2025).
- “Nesâî, Sünen-i Nesâî, İftitâh 32/2147”. Hadis Veri Tabanı. <https://www.hadisveritabani.info/> (20.02.2025).
- “Part 15 of a 30-part Qur’an”. The Khalilî Collecton. <https://www.khalilicollections.org/collections/islamic-art/khalili-collection-islamic-art-part-15-of-a-30-part-quran-qur29/> (10.02.2024).
- “Prayers for the week (Ad`iyat al-ayyâm al-sab`a) copied by Yâqût al-Musta`şimî (d. 1298)”. Chester Beaatty Online Collections. https://viewer.cbl.ie/viewer/image/Ar_4237/9/LOG_0000/ (10.09.2024)
- “Sâbit (Amr) b. Mâlik eş-Şenferâ el-Ezdî. (741) Lâmiyetü’l-Arab”. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/205365> (10.09.2024)
- “Tarih Çevirme Kılavuzu”. Türk Tarih Kurumu. <https://ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/> (15.02. 2025).
- “Yâkut el-Musta’simî, Ebu’l-Mecd Cemâleddin Yâkut b. Abdullah el-Musta’simî. Ed‘iyyetü’l-Eyyâmi’s-Seb’a 892”. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/324208> (17.09.2024)

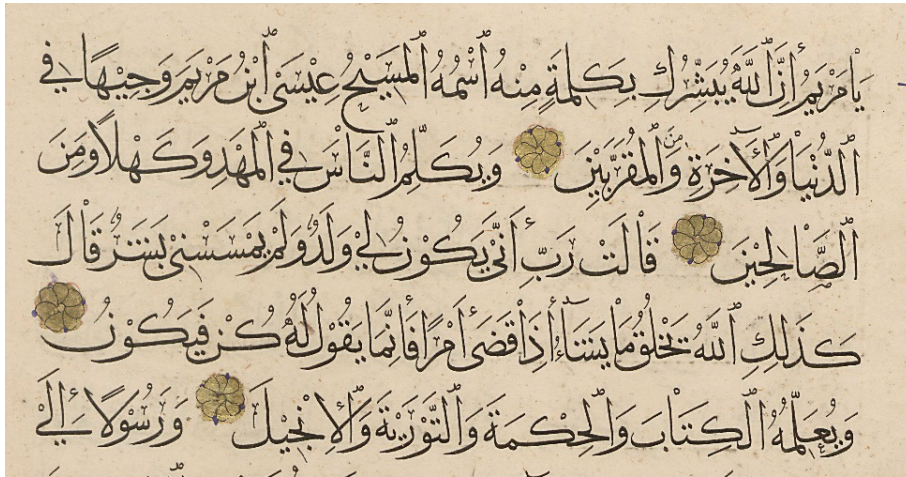
EKLER

EK 1. Yâkût el-Musta'sımî'ye Atfedilen Muhakkak Hatlı Cüzden Bir Kesit, Khalili/
Qur29, vr. 2a

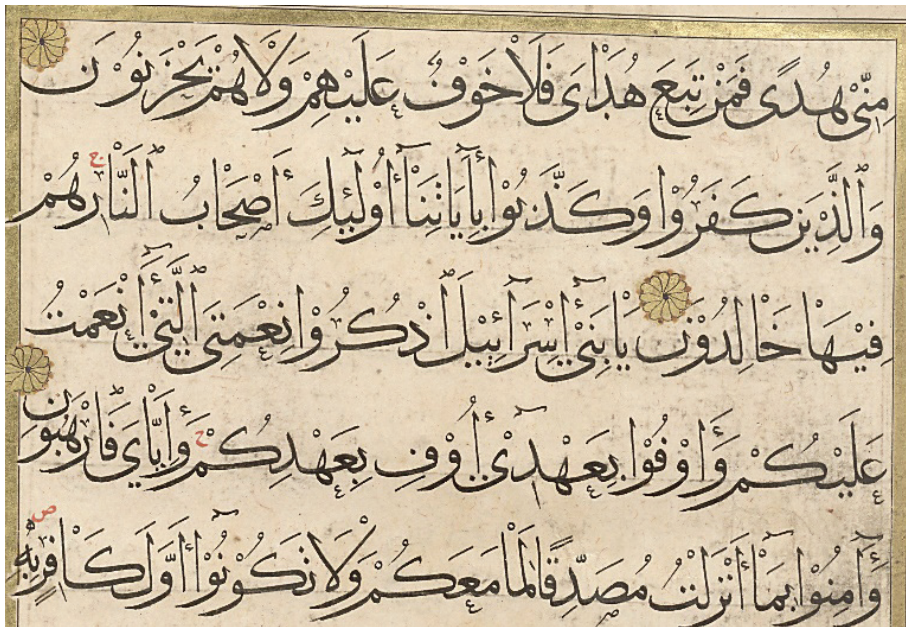

“Part 15 of a 30-part Qur'an” ,The Khalili Collecton, <https://www.khalilicollections.org/collections/islamic-art/khalili-collection-islamic-art-part-15-of-a-30-part-quran-qur29/> (10.02.2024).

EK 2. Mübârekşah b. Suyûfî'ye Atfedilen Hafif Muhakkak Hatlı Mushaftan Bir Kesit,
TSMK Yeniler/365, vr. 20b

EK 3. Abdullah el-Kâmilî'ye Atfedilen Hafif Muhakkak Hatlı Mushaftan Bir Kesit,
TİEM/452, vr. 5a

EK 4. Yâkût el-Musta'sımî'ye Atfedilen Bir Cüzün Ketebe Kaydı, TSMK Emanet Hazinesi/227 vr. 50a

EK 5: *Lâmîyetü'l-Arab* Adlı Eserden Mübârekşah b. Kutb'a Ait Yazı Örneği,
Süleymaniye Ktp. Ayasofya/4116, vr.29b

EK 6. *Hâdıra Dîvanı*'ndan Mübârekşah b. Kutb'a Ait Yazı Örneği, TSMK B411, vr. 42b

